

Beh.

6620

03 MEI 2017

03/05/2017

F17.108393

Concept Begroting 2018 Versie 3

Zo werkt het sociaal

De Dienst
Noardwest Fryslân

zo werkt het sociaal

Dit is een publicatie van de Dienst Sociale Zaken en
Werkgelegenheid Noardwest Fryslân

Postadres algemeen:
Postbus 4
8800 AA Franeker

Telefoonnummer algemeen:
0517-380200

Vestigingsadressen:

Smouthûs
Eise Eisingastraat 5
8801 KE Franeker

MartiniHûs
Sint Martiniplantsoen 12
8801 LK Franeker

Voorwoord

Zo zorgen we ervoor dat sociale ondersteuning werkt

Het leven loopt soms anders dan je zou willen. Je kunt te maken krijgen met ingrijpende problemen. Of je hebt vragen. Over kinderen. Opvoeding. Ziekte. Zorg. Werk. Geld. Ouder worden. Kom je er zelf of met je omgeving niet uit, dan zijn er hulpverleners en sociale voorzieningen.

Binnen dat grote geheel van hulpverleners en sociale voorzieningen in het Sociaal Domein speelt ieder z'n eigen, cruciale rol. Raden, bestuurders, gebiedsteams, de Dienst, zorgaanbieders en andere professionals hebben allen vanuit hun professionaliteit en expertise hun eigen taken en verantwoordelijkheden. Samen creëren we zo passend mogelijke voorzieningen voor inwoners van onze regio.

Wij van de Dienst, wij adviseren over die voorzieningen. En we organiseren ze ook. We leveren kennis en ondersteuning, zodat inwoners zelfstandig(er) kunnen wonen, leven en werken. Onze naam zegt alles over ons. We zijn dienstverleners, op het gebied van sociale vraagstukken en voorzieningen. We denken en handelen in dienst van onze cliënten: de gebiedsteams, gemeentebesturen en -raden, sociale netwerkpartners en inwoners van Noordwest Friesland. We informeren, adviseren, beoordelen en organiseren.

Die taken nemen we heel serieus, omdat het gaat over kinderen, ouders, familie of vrienden die antwoorden zoeken. Of concrete hulp. Omdat ze er zelf of met hun omgeving niet uitkomen. Aan die inwoners zijn we dienstbaar. We zijn integer en transparant in alles wat we doen - zoals dat hoort bij een publieke instelling. Daarom kunnen mensen en organisaties op ons vertrouwen. We gaan voor de beste resultaten. Waardoor inwoners zelfstandig(er) kunnen wonen, leven en werken.

Het opstellen van deze begroting is een van die taken. Het is voor ons een belangrijk middel om u te helpen om uw koers te bepalen en keuzes te maken. Wij zijn er om te adviseren over de koers en om de gemaakte keuzes in de praktijk te organiseren. Integer, transparant en dienstverlenend.

Zo zorgen we ervoor dat sociale ondersteuning werkt.

Marius Jellema
Directeur

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1 Inleiding.....	6
1.1 Inleiding en afbakening.....	6
1.2 De organisatie.....	6
1.3 Samenstelling bestuur en directie.....	6
1.4 Begroting- en rekeningprocedure.....	7
2 Het Sociaal Domein is een bewegend netwerk.....	8
2.1 Inleiding.....	8
2.2 Cliëntprocessen in het Sociaal Domein.....	8
2.2.1 Wmo en Jeugdwet: Toegang via gebiedsteams.....	8
2.2.2 Participatiewet en armoedebestrijding: Toegang via de Dienst.....	8
2.3 Beleidsontwikkeling in het Sociaal Domein.....	8
2.3.1 Structuur.....	8
2.3.2 Inhoud.....	9
2.3.3 Transitie en transformatie.....	9
2.3.4 Beleidsontwikkeling in 2017 met programmamalen in 2018.....	9
3 Programma Werk, Participatie en Inkomen.....	12
3.1 Inleiding.....	12
3.2 Hoofddoelstellingen.....	12
3.3 Posities en rollen in het netwerk.....	12
3.3.1 Opdracht de Dienst.....	12
3.4 Trends en ontwikkelingen.....	13
3.5 Doelstellingen en acties Programma Participatie, Werk en Inkomen.....	14
4 Programma Armoedebestrijding.....	15
4.1 Inleiding.....	15
4.2 Hoofddoelstellingen.....	15
4.3 Posities en rollen in het netwerk.....	15
4.3.1 Opdracht de Dienst.....	15
4.4 Trends en ontwikkelingen.....	15
4.5 Doelstellingen en acties Programma Armoedebestrijding.....	16
5 Programma Wmo en Jeugdwet.....	17
5.1 Inleiding.....	17
5.2 Hoofddoelstellingen.....	17
5.2.1 Wmo 2015.....	17
5.2.2 Jeugdwet.....	17
5.3 Posities en rollen in het netwerk.....	17
5.3.1 Opdracht de Dienst.....	17
5.4 Trends en ontwikkelingen.....	18
5.5 Doelstellingen en acties Programma Wmo en Jeugdwet.....	19
6 Bedrijfsvoering.....	20
6.1 Inleiding.....	20
6.2 Hoofddoelstellingen.....	20
6.3 Trends en ontwikkelingen.....	20
6.4 Doelstellingen en acties Bedrijfsvoering.....	21
7 Financiële begroting 2018.....	25
7.1 Een gedeelde begroting Sociaal Domein.....	25
7.2 BBV en taakvelden.....	25
7.3 Begroting 2018.....	25
7.4 Financiële programmabegroting 2018, totaal de Dienst.....	26
7.4.1 Financiële uitgangspunten Waadhoeko.....	26
7.5 Financiële samenvatting begroting 2018, totaal de Dienst.....	27
7.6 Programmabegroting Werk, Participatie en Inkomen.....	30

7.6.1	Aantallen en gemiddeld uitkeringsbedrag	31
7.6.2	Financiële uitgangspunten.....	32
7.7	Programmabegroting Armoedebestrijding	33
7.7.1	Aantallen	34
7.7.2	Financiële uitgangspunten.....	34
7.8	Programmabegroting Wmo en Jeugdwet	35
7.8.1	Aantallen	38
7.8.2	Financiële uitgangspunten.....	39
7.9	Programmabegroting Bedrijfsvoering	41
7.9.1	Formatie.....	43
7.9.2	Financiële uitgangspunten.....	43
7.10	Begrote staat van baten en lasten, totaal de Dienst	44
7.11	Begroting EMU-saldo	45
7.12	Begroting vermogen en financieel resultaat	45
8	Paragraaf Risico's 2018.....	46
8.1	Algemeen.....	46
8.2	Inventarisatie van de weerstandscapaciteit	46
8.3	Risico's Begroting 2018	47
9	Besluit tot vaststelling	49
Bijlage A	Verdeelsleutel kosten Bedrijfsvoering.....	50
Bijlage B	Overzichten gemeentelijke bijdragen.....	51
Bijlage C	Concept organogram per 1 januari 2018	53
Bijlage D	Specificatie personeelslasten	54
Bijlage E	Afkortingenlijst	56

1 Inleiding

1.1 Inleiding en afbakening

Voor u ligt de begroting 2018 van de Gemeenschappelijke Regeling Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân, hierna te noemen de Dienst.

De begroting 2018 is vanuit een aantal kadervragen opgesteld:

- Wat is de rol van de Dienst binnen het bewegend netwerk van het Sociaal Domein?
- Welke verantwoordelijkheden heeft de Dienst binnen de verschillende Programmaonderdelen?
- Welke financiële uitgangspunten zijn relevant?

1.2 De organisatie

De Gemeenschappelijke Regeling Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân is in 2018 werkzaam voor de gemeenten:

- Waadhoeke (fusiegemeente het Bildt, Franekeradeel, Menameradiel en een deel van Littenseradiel)
- Harlingen
- Terschelling
- Vlieland

Per 1 januari 2018 treedt Leeuwarderadeel uit en gaat op in de gemeente Leeuwarden.

De Dienst handelt mede op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Er is een platte structuur met korte lijnen. De directeur stuurt via teamleiders de afdelingen beleid, dienstverlening en bedrijfsvoering aan.

1.3 Samenstelling bestuur en directie

De Dienst heeft ten tijde van opstellen van de begroting 2018 een bestuur waarin iedere deelnemende gemeente wordt vertegenwoordigd door één wethouder. De samenstelling van het algemeen bestuur op 1 april 2017 is als volgt:

Naam	Gemeente	Functie
Mevrouw J. Hoekstra- Sikkema	Terschelling	Voorzitter
Mevrouw B. Tol	het Bildt	Waarnemend voorzitter
De heer Th. Twerda	Franekeradeel	Lid
De heer H. Kuiken	Harlingen	Lid
De heer C. Vos	Leeuwarderadeel	Lid
De heer A. Dijkstra	Menameradiel	Lid
De heer H. Visser	Vlieland	Lid

Daarnaast heeft de Dienst een dagelijks bestuur. Dat wordt gevormd door:

Naam	Gemeente
Mevrouw J. Hoekstra- Sikkema	Terschelling
Mevrouw B. Tol	het Bildt
De heer Th. Twerda	Franekeradeel
De heer M.J. Jellema	De Dienst

Nieuw bestuur

Per 2018 zal er, mede naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen, een nieuw algemeen en dagelijks bestuur worden geformeerd. Wethouders van de gemeenten benoemd in paragraaf 1.2 zullen tot het bestuur toetreden.

De directie van de Dienst wordt gevormd door:

Naam	Functie
De heer M.J. Jellema	Directeur

1.4 Begroting- en rekeningprocedure

Begroting

Het algemeen bestuur stelt de begroting voor 2018 in 2017 vast. Het dagelijks bestuur zendt de begroting binnen twee weken na vaststelling maar in ieder geval voor 1 augustus 2017 aan gedeputeerde staten. Voor 15 april 2017 zendt het dagelijks bestuur de algemene financiële en beleidsmatige kaders, een door het algemeen bestuur vastgestelde ontwerpbegroting en de voorlopige jaarrekening naar de raden van de gemeenten.

Voor de ontwerpbegroting 2018 moet deze deadline echter met twee weken worden overschreden. De oorzaak hiervan ligt in de doorlooptijd voor ambtelijke en bestuurlijke afstemming met de deelnemende gemeenten. Zo is voor 2018 sprake van diverse veranderingen in de ontwerpbegroting door de vorming van gemeente Waadhoeke, de overgang van cliënten en voorzieningen uit vier dorpen van gemeente Littenseradiel naar de Dienst en de uittreding van gemeente Leeuwarderadeel uit de gemeenschappelijke regeling.

2 Het Sociaal Domein is een bewegend netwerk

2.1 Inleiding

In Noordwest Friesland zijn verschillende partijen actief om de gemeentelijke taken in het Sociaal Domein uit te voeren. In 2018, na verschillende gemeentelijke herindelingen, is de uitvoering van de gemeentelijke taken in Noordwest Friesland een verantwoordelijkheid van vier gemeenten met ieder hun eigen gebiedsteams, de GR Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân, de gemeente Leeuwarden (centrumgemeente, SDF), welzijnsinstellingen en een groot aantal zorgaanbieders.

2.2 Cliëntprocessen in het Sociaal Domein

Het hangt van de vraag van de inwoner af hoe hij of zij toegang krijgt tot het Sociaal Domein.

2.2.1 Wmo en Jeugdwet: Toegang via gebiedsteams

Voor ondersteuning vanuit de Wmo en de Jeugdwet vormen de gebiedsteams de toegang. Daar vinden gesprekken, directe hulpverlening en indien nodig indicatiestelling voor voorzieningen plaats. Als het gebiedsteam in overleg met de inwoner vaststelt dat een maatwerkvoorziening vanuit de Wmo of Jeugdwet noodzakelijk is, zorgt de Dienst dat die voorziening geleverd wordt.

Team Wmo en Jeugdwet van de Dienst fungeert in dat proces als adviseur en organisator voor de gebiedsteams. Als adviseur, door met specialistische kennis van wet- en regelgeving deel te nemen aan de gebiedsteams. Als inhoudelijk goed onderlegde sparringpartners helpen ze de gebiedsteams om maatwerk te leveren binnen de kaders van wet- en regelgeving.

Naast dit advies verzorgt de Dienst ook de organisatie van voorzieningen: door er onder meer voor te zorgen dat de voorzieningen beschikbaar zijn (inkoop), dat de cliënt weet waar hij of zij aan toe is (beschikken), dat de zorgaanbieders en leveranciers de juiste opdracht tot levering krijgen (bestellen), dat het facturatieproces correct verloopt (betalen) en dat al die activiteiten zorgvuldig geregistreerd, gemonitord en verantwoord worden.

2.2.2 Participatiewet en armoedebestrijding: Toegang via de Dienst

Voor inkomensondersteuning – de bijstandsuitkering en diverse regelingen voor armoedebestrijding – vormt de Dienst zelf de toegang tot het Sociaal Domein. Bij de Dienst vinden cliëntgesprekken en beoordeling en afhandeling van de aanvraag plaats. Hierbij adviseert en ondersteunt de Dienst de inwoner bij participatie of re-integratie naar werk, eventueel met ondersteuning van Pastiel, re-integratiebedrijven of welzijnsorganisaties.

Gebiedsteams en de Dienst werken op het terrein van de Participatiewet nauw samen, met name voor inwoners bij wie naast een behoefte aan inkomensondersteuning een bredere sociale problematiek aan de orde is. Door samenwerking in de gebiedsteams krijgt integrale sociale dienstverlening steeds verder vorm.

2.3 Beleidsontwikkeling in het Sociaal Domein

2.3.1 Structuur

Niet alleen in cliëntprocessen, maar ook op het gebied van beleidsontwikkeling is de samenwerking tussen partijen in het Sociaal Domein intensief. De gemeenten in Noordwest Friesland hebben met elkaar de Projectorganisatie Sociaal Domein NWF (POSD) ingericht. Het POSD bestaat uit een Beleidsteam (beleidsmedewerkers van de gemeenten en de Dienst) en een Stuurgroep (wethouders uit de betrokken gemeenten).

Doel van het POSD is om de invloed van gemeentebesturen op sociaal beleid te vergroten, door hen vroeg en effectief bij de beleidsvorming en –besluiten te betrekken. Het POSD adviseert de gemeenteraden, colleges, de Stuurgroep, de gebiedsteams en het bestuur van de Dienst over trends en ontwikkelingen en zoekt afstemming met relevante partijen als zorgverzekeraars en zorgkantoren. De Stuurgroep van de projectorganisatie is de opdrachtgever van het Beleidsteam.

2.3.2 Inhoud

De gemeenten in Noordwest Friesland hebben in 2014 een gezamenlijke visie omschreven:

‘In Noordwest Friesland bouwen inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en gemeenten samen aan een samenleving, waarin iedereen naar vermogen zijn leven op een prettige manier en naar eigen keuze kan invullen. Er is een aantrekkelijk sociaal leefklimaat, waar voor iedereen een plek is en waaraan iedereen kan meedoen. Een omgeving, waar iedereen oog voor een ander heeft en iets voor de ander over heeft.’¹

Door het streven naar samenredzaamheid en eigen kracht kan vaker een alternatieve oplossing gevonden worden, waardoor dure tweedelijns voorzieningen minder nodig zijn. Dat is een belangrijk doel en kader voor het beleid in Noordwest Friesland.

2.3.3 Transitie en transformatie

Na de *transitie* (de overgang van taken uit wetgeving naar gemeenten – de decentralisaties) per 1 januari 2015, komt er meer ruimte voor *transformatie*. Deze term staat met name voor innovatie. Innovatie in aanpak, processen, voorzieningen, financiering en wijzen van samenwerking.

Door ander gedrag, andere resultaten. De gemeenten en Dienst moeten ook zélf veranderen teneinde hun werkwijzen en werkprocessen integraal te maken en om deze beter op elkaar en die van het veld te laten aansluiten.

Daarin zijn zowel de medewerkers van overheden en zorg- en welzijnsorganisaties betrokken, als de mensen die zorg nodig hebben en/of mantelzorg geven. Het omvat de hele participatiesamenleving: de samenleving waarin mensen meedoen naar vermogen, omkijken naar elkaar en dat er zorg en ondersteuning beschikbaar is voor de mensen die dat nodig hebben.

Ook dit is een gedeeld doel waarin gemeenten, de Dienst en netwerkpartners gezamenlijk optrekken.

2.3.4 Beleidsontwikkeling in 2017 met programmalasten in 2018

In 2017 vindt ontwikkeling en besluitvorming over een aantal beleidsonderwerpen plaats. De ontwikkeling van dit beleid zal van invloed zijn op de programmalasten in 2018. Omdat ontwikkeling en besluitvorming nog moet plaatsvinden, is in de berekening van deze primitieve begroting hier nog geen rekening mee gehouden. In de herziene begroting 2018 wordt het nieuwe beleid doorgerekend in de programmalasten voor 2018.

Het betreft beleid rond de volgende thema's:

1. Evaluatie en mogelijk andere inzet Pastiel

Pastiel wordt in 2017 geëvalueerd. Welke consequenties heeft dat? Hoe gaan we verder?

¹ Kadernota, "Vaststellen en doorpakken".

2. Afbouw Arbeidspool

In het algemeen bestuur is besloten om de Arbeidspool geleidelijk af te bouwen met een einddatum van het contract met Traject B.V. van 31 december 2020. Deze geleidelijke afbouw brengt extra lasten met zich mee in verband met de kosten die voortvloeien uit vaststellingsovereenkomsten. De lasten hiervan zullen worden verwerkt in de herziene begroting 2018.

3. Armoedebestrijding en schuldpreventie

Heeft ons armoedebelief effect? Wat kan anders? Hoe zetten we extra middelen in? Dat gaat worden onderzocht. Welke voorzieningen (bijvoorbeeld het Kindpakket) hebben effect met name op de armoede onder kinderen?

4. Handhaving

In het kader van de invoering van integrale handhaving zal extra capaciteit worden ingezet op handhaving in het kader van de Wmo en Jeugdwet, in aanvulling op de bestaande capaciteit op handhaving in de Participatiewet.

5. Mantelzorg

Ondersteuning van mantelzorgers is essentieel in het streven naar samenredzaamheid en eigen kracht. Hoe verzorgen we een goede ondersteuning voor mantelzorgers?

6. Evaluatie en herijking Pgb-beleid

In 2015 is het Pgb-beleid deels gewijzigd. In 2017 wordt geëvalueerd hoe dat aangepaste beleid heeft gewerkt en hoe het beleid verder kan worden verbeterd.

7. Aanbesteding hulpmiddelen

De aanbesteding Hulpmiddelen loopt in 2017; de consequenties van de aanbesteding worden meegenomen in de herziene begroting 2018.

8. Verlenging contracten Huishoudelijke Hulp en Begeleiding

In 2017 zullen de contracten inzake de Huishoudelijke Hulp (tariefstelling) en Begeleiding (tariefstelling en inhoud) onder de loep worden genomen.

9. Cliënten Wlz (AWBZ-overgangsrecht) naar Wmo en Jeugdwet

In de Wlz geldt overgangsrecht voor een groep thuiswonende cliënten. Uiteindelijk blijkt een aantal toch in aanmerking te komen voor zorg en ondersteuning uit de Wmo, Jeugdwet en Zorgverzekeringswet. Het betreft in totaal maximaal 30 cliënten (80 indicaties) die worden overgedragen aan de Wmo en de Jeugdwet. In de begroting 2018 is hier geen rekening mee gehouden.

10. Contracten Jeugd na gewijzigde voorwaarden inkoop

De systematiek voor de inkoop van Jeugd voorzieningen wordt herzien; welke consequenties heeft dat voor indicatie en verstrekking?

11. Bedrijfsvoering, inzet van Dienst-medewerkers in de gebiedsteams

Welke keuzes maken de gemeenten in de vormgeving en functie van hun gebiedsteams? Welke consequenties heeft dat voor de inzet van onder andere medewerkers van de Dienst?

Programmabegroting 2018

- In de programmabegroting wordt inhoudelijk ingegaan op doelstellingen,
posities/rollen van de Dienst in het netwerk en trends/ontwikkelingen -

3 Programma Werk, Participatie en Inkomen

3.1 Inleiding

Participatie, het meedoen aan de samenleving is voor iedereen belangrijk. Het is een essentiële basisbehoefte. Mensen willen volwaardig onderdeel zijn van en naar vermogen meedoen in de samenleving. Het gaat om werken, maar ook om het hebben van sociale contacten, het deelnemen en bijdragen aan de maatschappij, het opdoen van vaardigheden. Sommigen kunnen dit op eigen kracht, anderen hebben daar ondersteuning bij nodig. Arbeidsparticipatie en daardoor voorzien in het eigen inkomen wordt gezien als de meest optimale vorm en waar dat (nog) niet lukt, is inkomens- en participatie-ondersteuning mogelijk.

Het programma Werk, Participatie en Inkomen betreft de uitvoering rond deze ondersteuning. De Participatiewet omvat een aantal met elkaar samenhangende thema's: Werk (re-integratie op de arbeidsmarkt), Participatie (naar vermogen meedoen in de samenleving) en Inkomen (uitkeringen).

3.2 Hoofddoelstellingen

Uitgangspunt van de Participatiewet is de eigen verantwoordelijkheid van inwoners om in hun inkomen te voorzien. Kunnen zij dit (tijdelijk) niet zelf en kunnen ze ook geen rechten ontlenen aan voorliggende voorzieningen (bijvoorbeeld andere uitkeringen), dan is ondersteuning van de Participatiewet mogelijk. Die ondersteuning is altijd maatwerk: afgestemd op de individuele situatie van de inwoner.

Bij de uitvoering van de Participatiewet staat de toeleiding naar werk centraal. Waar nodig maken de betrokken partijen daarbij gebruik van alternatieven voor regulier werk, waaronder (tijdelijk) werk met behoud van uitkering en gesubsidieerde arbeid. Als werk (tijdelijk) niet mogelijk is, verschuift de focus naar maatschappelijke participatie. De Dienst en gebiedsteams sluiten daarbij zo veel mogelijk aan bij bestaande en nieuwe burgerinitiatieven.

3.3 Posities en rollen in het netwerk

Op het gebied van het thema Werk wordt binnen de arbeidsmarktregio Fryslân nauw samengewerkt tussen verschillende partners, waaronder het Werkbedrijf, Pastiel, de gebiedsteams en de Dienst, waarbij de Dienst de toegang tot en organisator van de ondersteuning vormt. Op het terrein van Participatie bestaat een intensieve samenwerking tussen de Dienst, gebiedsteams en welzijnsorganisaties. De taken rond het thema Inkomen – voorzien in het bestaansminimum – zijn belegd bij de Dienst.

3.3.1 Opdracht de Dienst

Om te zorgen dat de sociale ondersteuning werkt, ondersteunt de Dienst inwoners, werkgevers en gemeenten bij arbeidsmarktvraagstukken. De Dienst is binnen Programma Werk, Participatie en Inkomen verantwoordelijk voor de organisatie van de (tijdelijke) inkomensondersteuning. Door inwoners te voorzien van een bestaansminimum zorgen we dat participeren in de samenleving mogelijk blijft. We adviseren over de mogelijkheden voor inkomens- en financiële ondersteuning vanuit de Participatiewet en verstrekken deze correct en op maat. We zorgen ook voor handhaving en terugvordering wanneer dat nodig is.

Daarnaast is de Dienst verantwoordelijk voor het realiseren van de kortste route voor inwoners naar zelfstandig functioneren en/of deelnemen aan de maatschappij. De Dienst werkt hiervoor samen met onder meer werkgevers, onderwijsinstellingen, Pastiel, gebiedsteams, schuldhulpverleners en bewindvoerders.

3.4 Trends en ontwikkelingen

Actuele ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de begroting van de uitvoering van de Participatiewet:

- Er wordt gewerkt volgens de omgekeerde toets: eerst kijken welke oplossing voor de hulpvrager gewenst is en dan kijken of dat ook juridisch mogelijk is of mogelijk gemaakt kan worden. Dat betekent dat we steeds beter individueel maatwerk kunnen gaan leveren. Deze ontwikkeling is een aspect van de transformatie / innovatie die wordt doorgevoerd.
- Verwachting is dat de komende jaren het aantal uitkeringsgerechtigden in de Participatiewet met gemiddeld 3% zal stijgen. Oorzaak daarvan is met name de instroom van de doelgroep die voorheen een Wajong-uitkering of een werkplek in de Sociale Werkvoorziening kreeg. Een andere oorzaak is de instroom van vergunninghouders en de verhoging van de AOW-leeftijd.
- De arbeidsmarkt verandert snel vanwege macro-economische factoren zoals automatisering en robotisering en specifieke lokale omstandigheden als krimp (vergrijzing en ontgroening). De arbeidsmarkt kenmerkt zich door een steeds sterkere (internationale) concurrentie, terwijl laaggeschoolde arbeid steeds meer afneemt.
- Tussen de reguliere arbeidsmarkt en het traditionele vrijwilligerswerk ontwikkelt zich een nieuwe zogenoemde parallelle arbeidsmarkt. In deze beweging gaat het om de herwaardering van werk: naast de economische waarde van regulier werk kijken we steeds meer naar de maatschappelijke waarde van bijvoorbeeld vrijwilligerswerk en mantelzorg. Participeren in initiatieven vanuit de civil society en arbeid voor organisaties zonder winstoogmerk spelen hierin een belangrijk rol.
- De gemiddelde afstand tot de arbeidsmarkt zal door de instroom van bovenstaande nieuwe doelgroepen en de veranderende arbeidsmarkt toenemen. Dit betekent dat een groter deel van de cliënten niet kan uitstromen naar werk, maar dat maatschappelijke participatie het hoogst mogelijke doel is. Voor de doelgroep van de Dienst biedt de parallelle arbeidsmarkt mogelijkheden om naar vermogen een bijdrage te leveren aan de lokale arbeidsmarkt.
- Een traject bij Pastiel is één van de mogelijkheden om cliënten naar werk te begeleiden. Tot en met 2017 is met Pastiel een vast bedrag per jaar afgesproken, ongeacht het aantal ingezette trajecten. Het aantal cliënten dat vanuit de Dienst naar Pastiel gaat is afgenomen. De financiering wordt hier op aangepast.
- In de arbeidsmarktregio Fryslân is een gezamenlijke aanpak ontwikkeld op het gebied van Sociaal Return On Investment (SROI). Eenduidig geformuleerde eisen bij aanbestedingen vanuit de gemeenten en een gezamenlijke uitvoeringsafspraken, leiden tot meer deelname van de gemeentelijke doelgroepen aan het arbeidsproces.

3.5 Doelstellingen en acties Programma Participatie, Werk en Inkomen

Doelstellingen en acties van de Dienst rond de drie thema's van Werk, Participatie en Inkomen betreffen in 2018:

Thema	Subdoelstellingen	Acties
Werk	Stimuleren van arbeidsdeelname, zowel fulltime als parttime.	• We begeleiden cliënten naar werk. Maatwerk en eigen verantwoordelijkheid staan daarbij centraal. • We faciliteren en stimuleren inwoners op hun route naar werk door onder andere het aanbieden van werkervaringsplaatsen of scholing. • We zetten in op bestrijding van jeugdwerkloosheid door doorontwikkeling van het Fryslân-West brede project Sluitende Aanpak Jeugdwerkloosheid. • Voor vergunninghouders zetten we in op maatwerk: vormen van integratie die aansluiten bij de mogelijkheden van de statushouder.
	Inspelen op de (lokale) arbeidsmarkt vraag.	• In samenwerking met Pastiel, uitzendbureaus (o.a. het project Baanbrekend) en werkgevers matchen we de vraag vanuit de arbeidsmarkt met de doelgroep en/of vice versa, al dan niet met behulp van loonkostensubsidie. Maatwerk en de vraag vanuit de (lokale) arbeidsmarkt staan centraal. • We zetten in op sectoren waar arbeidskrapte is. Eventuele mismatch tussen vraag en aanbod overbruggen we door in samenwerking met deze sectoren een passende aanpak te ontwikkelen. • Op basis van de resultaten in 2016 en de genoemde trends en ontwikkelingen verwachten wij in 2018 153 personen naar werk en/ of scholing te begeleiden.
Participatie	Bevorderen van maatschappelijke participatie.	• Daar waar matching op de arbeidsmarkt niet mogelijk is, zetten we in op maatschappelijke participatie, onder andere via vrijwilligerswerk of tegenprestaties. Maatwerk is het uitgangspunt: aansluiten bij de al aanwezige (en te ontwikkelen) vaardigheden en talenten van de cliënt en de te ontwikkelen of aanwezige burgerinitiatieven. • We spelen met alle partners in op de ontwikkeling van de eerder genoemde parallelle arbeidsmarkt. • In samenwerking met de gebiedsteams hebben we de ambitie om in 2018 170 personen naar vrijwilligerswerk te begeleiden.
Inkomen	Zorgvuldig en binnen de kaders van wet- en regelgeving afhandelen van uitkerings- (aan)vragen.	Integrale handhaving maakt onderdeel uit van de dienstverlening. Hierbij ligt de nadruk op preventie en volgt repressie waar nodig. Dit betekent achtereenvolgens: a) voorlichting en communicatie b) heldere afspraken maken en nakomen c) anticiperen op organisatie en cliëntgedrag / vroegtijdige detectie d) daadwerkelijk sanctioneren.

4 Programma Armoedebestrijding

4.1 Inleiding

Leven in armoede heeft vaak grote gevolgen. Kinderen die opgroeien in armoede blijken op school slechter te presteren en de kans is groot dat zij ook als volwassene worden getroffen door armoede of andere negatieve maatschappelijke gevolgen ondervinden. Het leidt vaak tot een ongewenst sociaal isolement dat generaties lang kan duren. Dit vraagt om een effectieve armoedebestrijding, waarbij een samenspel verlangd wordt van inwoners en hun netwerken en diverse actoren, waaronder overheden, professionals en het maatschappelijk middenveld. Vanuit hun verantwoordelijkheid zetten gemeenten verschillende (financiële) regelingen in via de gebiedsteams en de Dienst.

4.2 Hoofddoelstellingen

Armoede wordt teruggedrongen en zo mogelijk voorkomen door middel van een samenhangend stelsel van diverse (financiële) regelingen. Hierbij is er specifieke aandacht voor kinderen.

4.3 Posities en rollen in het netwerk

Gebiedsteams en netwerkpartners spelen een belangrijke rol in de signalering en preventie van armoede, verwijzing naar ondersteuning en het verstrekken of aanvragen van regelingen voor armoedebestrijding.

4.3.1 Opdracht de Dienst

De Dienst adviseert de gebiedsteams over beschikbare regelingen voor inkomensondersteuning, verwerkt de aanvragen voor en organiseert de uitbetaling van verschillende regelingen, waaronder de bijzondere bijstand, AV Frieso en de individuele inkomensvoorschot.

4.4 Trends en ontwikkelingen

- De uitgaven voor bijzondere bijstand inzake de kosten van bewindvoering stijgen door groei in het aantal toewijzingen van bewindvoering door de rechtbank Noord Nederland.
- De uitgaven voor bijzondere bijstand stijgen door de groei van aanvragen voor huisvesting statushouders.

4.5 Doelstellingen en acties Programma Armoedebestrijding

Doelstellingen en acties van de Dienst rond de thema's van Armoedebestrijding betreffen in 2018:

Thema	Subdoelstellingen	Acties
Preventie	Vroegtijdig signaleren van schuldenproblematiek.	• Met netwerkpartners participeren we in een intensief preventie- en voorlichtingsbeleid ter voorkoming van armoede en schulden. • We bieden een samenhangend stelsel van op specifieke doelgroepen gerichte maatregelen om armoede te voorkomen. • In 2017 is een schuldhulppreventieplan vastgesteld. De acties uit dit plan zetten we in 2018 voort.
Bestrijding	Armoede terugdringen.	• In afstemming met gebiedsteams, fondsen en andere netwerkpartners benaderen we actief de inwoners die getroffen worden door armoede. De individuele situatie is het uitgangspunt. • Gerichte maatregelen voor specifieke doelgroepen helpen om armoede van deze inwoners te beperken.
Beheersing	Budgetbeheersing.	• We zoeken afstemming met de rechtbank Noord Nederland over het proces rondom toewijzing en tariefstelling voor bewindvoering. • We hebben geen invloed op de groeiende uitgaven aan bijzondere bijstand voor statushouders. We houden daarom ruimte voor deze kosten in de financiële begroting.

5 Programma Wmo en Jeugdwet

5.1 Inleiding

Mee kunnen doen, toekomstperspectief hebben en behouden is in eerste instantie ieders eigen verantwoordelijkheid. Door bijvoorbeeld leeftijd, gezondheid of psychische aandoeningen schieten in sommige situaties de eigen mogelijkheden (tijdelijk) te kort. Vanuit een sociaal-maatschappelijke solidariteit zijn hulp en voorzieningen mogelijk, dichtbij en effectief. Door beleid en uitvoering in de Wmo en Jeugdwet zoveel mogelijk met elkaar te verbinden en daarbij maatschappelijke (vrijwilligers) organisaties te betrekken vergroten we de effectiviteit van die hulp en ondersteuning. Algemene voorzieningen hebben een grotere invloed op de versterking van de samenleving. Ondersteuning vanuit de overheid wordt daarom bij voorkeur in die vorm gegeven. Wanneer dit niet mogelijk of adequaat is kunnen inwoners een beroep doen op individuele voorzieningen.

5.2 Hoofddoelstellingen

5.2.1 Wmo 2015

De Wmo 2015 is gericht op de bevordering van sociale samenhang en de ondersteuning van de zelfredzaamheid en participatie van mensen met een beperking, chronische psychische of psychosociale problemen. De uitvoering is er daarom op gericht dat inwoners zo lang mogelijk vanuit hun eigen leefomgeving (zelfstandig wonen) mee kunnen doen aan het maatschappelijk leven (meedoen in de samenleving).

Passend bij de grondwaarde van de Wmo, ligt de nadruk op het zelf oplossend vermogen van inwoners en hun omgeving. In de praktijk betekent dat, dat we daarbij een beroep doen op de *civil society*. Voor inwoners die het op eigen kracht en met behulp van hun omgeving niet redden, bieden we ondersteuning. Hierbij is maatwerk het uitgangspunt. Ook de inning van een inkomensafhankelijke eigen bijdrage voor voorzieningen sluit aan bij de grondgedachte van eigen kracht en zelfredzaamheid.

5.2.2 Jeugdwet

De Jeugdwet heeft als uitgangspunt dat jeugdigen veilig en gezond moeten kunnen opgroeien tot volwassenen die regie kunnen voeren over hun leven en mee kunnen doen in de samenleving. Jeugdigen en ouders zijn in eerste plaats zelf verantwoordelijk voor veilig en gezond opgroeien. Zijn ze er op eigen kracht of met hulp uit het netwerk niet toe in staat, dan is ondersteuning mogelijk vanuit het principe één gezin, één plan, één aanpak.

5.3 Posities en rollen in het netwerk

Gebiedsteams (en andere verwijzers) vormen de toegang tot ondersteuning op grond van de Wmo en de Jeugdwet. De Dienst vormt de schakel tussen de toegang en de zorgaanbieders. Wanneer een Pgb verstrekt wordt, vormt de Dienst de schakel met de SVB.

5.3.1 Opdracht de Dienst

De opdracht voor de Dienst is op het gebied van de Wmo en de Jeugdwet tweeledig:

- De Dienst adviseert de gebiedsteams bij de interpretatie van de kaders die wet- en regelgeving bieden, zodat gebiedsteams de ruimte binnen die kaders optimaal kunnen gebruiken voor maatwerk en de ondersteuning tegelijkertijd voldoet aan de kaders die de wet- en regelgeving voorschrijven.
- Zodra de gebiedsteams de ondersteuningsbehoefte hebben vastgesteld en (in gezamenlijkheid met de cliënt) een voorziening aangevraagd hebben, organiseert de Dienst het achterliggende proces van beschikken – bestellen – betalen, plus monitoring en handhaving van de kwaliteit van de geleverde zorg (externe rechtmatigheid).

5.4 Trends en ontwikkelingen

- Gebiedsteams, gemeenten, de Dienst, zorgaanbieders en cliënten werken samen aan innovatie, oftewel de *transformatie*. Dat kan op vele gebieden zijn: ICT, lokale algemene voorzieningen, de vorm van zorgvoorzieningen, de aanpak door gebiedsteams of door zorgaanbieders.
- Er is ruimte voor initiatieven die bijdragen aan veilig opgroeien, aan de zelfredzaamheid en aan de maatschappelijke participatie van inwoners in Noordwest Friesland.
- De bevolking in Noordwest Friesland vergrijst, ontgroent en krimpt. Bij ongewijzigd beleid neemt daardoor de druk op Wmo-voorzieningen toe.
- Het aantal eenpersoonshuishoudens onder de doelgroep Wmo stijgt geleidelijk en tegelijkertijd wonen inwoners gemiddeld langer thuis. Dit heeft mogelijk invloed op de verstrekking van voorzieningen die erop gericht zijn dat inwoners zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen, zoals woningaanpassingen, vervoer of hulpmiddelen ten behoeve van mobiliteit.
- Het aantal echtscheidingen is stabiel, maar (landelijk) neemt het aantal scheidingen dat uit de hand loopt (vechtscheidingen) toe. Dit is van invloed op het gezond en veilig opgroeien van kinderen, waardoor vaker ondersteuning op grond van de Jeugdwet noodzakelijk is.

5.5 Doelstellingen en acties Programma Wmo en Jeugdwet

Doelstellingen en acties van de Dienst rond de thema's van Wmo en Jeugdwet betreffen in 2018:

Thema	Subdoelstellingen	Acties
Ontgroening, vergrijzing en krimp	(Sociale) omgeving versterken.	• We ondersteunen inwoners bij de inzet van gebruikelijke hulp en mantelzorg. • We vereenvoudigen de toegang tot algemene voorzieningen. • We bieden maatwerkvoorzieningen vooral aan als vangnet.
Eigen kracht	In 2018 voert de Dienst de administratieve aanlevering inzake de inning van eigen bijdragen richting het CAK volledig zelf uit.	Tot en met 2017 is de gegevensaanlevering voor het CAK deels belegd bij zorgaanbieders. In 2017 bereidt de Dienst de overdracht van taken voor, zodat de uitvoering per 1-1-2018 bij de Dienst ligt. Dit leidt tot een betere inning en monitoring van eigen bijdragen en een administratieve lastenverlichting voor zorgaanbieders.
Maatwerk binnen kaders van wet- en regelgeving	Zorgvuldig en binnen de kaders van wet- en regelgeving afhandelen van aanvragen en mutaties.	Adviseurs van de Dienst blijven inzetten op het versnellen van de aanvraagverwerking, door de gebiedsteams te adviseren over de kaders en voorwaarden die wet- en regelgeving stellen voor het aanvragen van maatwerk-voorzieningen.
	De externe rechtmatigheid ten aanzien van de geleverde zorg is geborgd in de keten tussen de Dienst en Zorgaanbieders.	We realiseren dat de gefactureerde zorg ook daadwerkelijk is geleverd met oog op cliëntbelang en in de geest van de wet, door inzet van een handhaver Wmo en Jeugdwet, de pilot Horizontaal Toezicht en het uitvoeren van externe audits bij zorgaanbieders.
Transformatie	Aanjagen en faciliteren van innovatie en ruimte bieden voor (maatschappelijke) initiatieven.	We innoveren in de aanbesteding van Wmo- en Jeugdwetvoorzieningen door de mogelijkheden van verschillende financieringsvormen te onderzoeken, (waaronder resultaat-financiering), waardoor nieuwe vormen van voorzieningen ontstaan. Daarbij ligt de focus op de samenwerking in de regio en op nieuwe initiatieven binnen de zorg.

6 Bedrijfsvoering

6.1 Inleiding

De Dienst als bedrijfsvoerder binnen de Gemeenschappelijke Regeling versterkt de gemeenten, gebiedsteams en de netwerkpartners in de keten en ondersteunt hen bij het realiseren van de doelstellingen van sociale wet- en regelgeving. De Dienst innoveert, adviseert en organiseert door het uitvoeren van administratieve taken, door advisering en ondersteuning van onder andere gemeenten, gebiedsteams en POSD. In goed overleg en nauwe samenwerking stemmen we (innovatie van) automatisering, inkoop, beleid, advisering en administratieve processen af. Ook verzorgen we toezicht en handhaving.

6.2 Hoofddoelstellingen

Doelstelling in de dienstverlening van de Dienst als bedrijfsvoerder is er voor te zorgen dat sociale ondersteuning werkt. Dat doen we door gebiedsteams, bestuurders, raden en netwerkpartners te adviseren over passende sociale voorzieningen, en door het organiseren van die voorzieningen, zodat inwoners met een ondersteuningsbehoefte zelfstandig(er) kunnen wonen, leven en werken.

6.3 Trends en ontwikkelingen

- In 2017 werken gemeenten in Noordwest Friesland aan de uittreding van Leeuwarderadeel, de komst van cliënten uit Littenseradiel, de toekomst van Pastiel en de doorontwikkeling van de gebiedsteams. Dit heeft in 2018 effect op de organisatie van de Dienst.
- Zaakgericht werken is sinds een aantal jaren in opmars binnen gemeenteland, en zal over een aantal jaren de standaard zijn voor overheidsdienstverlening. Zaakgericht werken betekent dat alle documenten die voor een zaak relevant zijn, worden gebundeld en digitaal opgeslagen, ongeacht wie aan de zaak werkt en waar hij dat doet.
- Door toenemende digitale registratie van persoonsgegevens nemen ook de risico's, wettelijke eisen en media-aandacht rond informatiebeveiliging en privacy toe.
- Door veranderende taakverdeling is de laatste jaren de positie van de Dienst ten opzichte van belangrijke partijen in het Sociaal Domein (cliënten, inwoners, Pastiel, gebiedsteams, beleidsmakers en raden van gemeenten) verschoven.
- Veranderende omstandigheden als gemeentelijke herindelingen, de heroverweging van de inzet van Pastiel en de gebiedsteams vragen steeds meer flexibiliteit van personeel.
- De groei van het aantal partijen, taken, verantwoordelijkheden, werkwijzen en methodieken in het Sociaal Domein leidt tot een toenemende complexiteit van het werkveld.
- Landelijk zijn een aantal pilots gestart om budgetten van de gebiedsteams anders te financieren (bijvoorbeeld een integraal budget).

6.4 Doelstellingen en acties Bedrijfsvoering

Doelstellingen en acties van de Dienst rond de thema's van Bedrijfsvoering betreffen in 2018:

Thema	Subdoelstellingen	Acties
Dienstverlening	Het ketenproces versterken.	• We werken continu aan onze inhoudelijke expertise op het gebied van sociale wet- en regelgeving en weten de weg in de (zorg)keten van het Sociaal Domein. • We blijven gebiedsteams ondersteunen op gebied van opleidingen, inkoop, contractbeheer, communicatie, financiën, P&C, management-informatie en ICT. • Adviseurs Wmo en Jeugdwet van de Dienst zijn minimaal 60% van de werktijd aanwezig in de gebiedsteams. Zo kunnen we proactief informeren, signaleren, adviseren, faciliteren en kennis overdragen. In de onderzoeksfase ondersteunt de Adviseur Wmo en Jeugdwet actiever waardoor de kwaliteit van de onderzoeksaanvragen en mutaties toeneemt, met als resultaat dat de doorlooptijd afneemt. • We zetten Adviseurs Sociaal Domein in als linking pin. Zo leggen we meer focus op procesverbetering tussen de Dienst, gebiedsteams en SDF.
	Zaakgericht werken bestendigen.	• We richten ons in samenwerking met collega-overheidsorganisaties en het Shared Service-centrum Leeuwarden (SSL) op het goed en transparant afhandelen van processen ('zaken'). Het zaakgericht werken omvat onder andere de mogelijkheid van cliënten om hun eigen zaken digitaal te volgen. • We werken aan de doorontwikkeling van geautomatiseerde ondersteuning voor ons bedrijfsproces en betrekken daarbij alle partijen in het Sociaal Domein, waaronder inwoners, gebiedsteams, adviseurs, administratie en zorgaanbieder, in de keten van het Sociaal Domein.
Innovatie	Positionering van de Dienst in de keten Sociaal Domein NWF verhelderen.	• In 2017 implementeren we een aangescherpte visie, missie en uitvoerings-/communicatieplan. Dit zal in 2018 verder worden uitgebouwd en bijgesteld, zodat we nog meer maatwerk leveren aan de verschillende doelgroepen en we de samenwerking met de ketenpartners verder optimaliseren. • We zorgen ervoor dat de relevante informatie, voor de juiste doelgroep, via het juiste kanaal, op het juiste moment beschikbaar is.

Gemeentelijke herindelingen, toekomst Pastiel en gebiedsteams		• We maken continu duidelijke afspraken met ketenpartners en/of andere stakeholders over wat van wie wordt verwacht. Daarbij is duidelijk welke bijdrage iedere partij levert in realisatie van de doelen en maatschappelijke effecten.
	Financiële structuren.	• We versimpelen de financiële structuur, door de programmabegrotingen te analyseren en de mogelijkheden te onderzoeken naar een andere manier van budgettering van de huidige verschillende beschikbare budgetten. Een voorbeeld daarvan is een integraal budget voor de gebiedsteams. De uitdaging is om bij één plan, één gezin, één regisseur, één budget te realiseren. • Om administratieve lasten bij zorgaanbieders te verlichten is de Dienst in samenwerking zorgverzekeraar de Friesland, zorgaanbieders en andere gemeenten gestart met de pilot van horizontaal toezicht. Horizontaal toezicht richt zich op de rechtmatigheid van de zorguitgaven.
	ICT.	• We innoveren op het gebied van ICT door verder aan te sluiten bij de landelijke ontwikkelingen als zaakgericht werken. We implementeren dit in de samenwerking met de gemeenten en gebiedsteams.
	Ondernemerschap op de werkvloer stimuleren.	• We gaan creatief en probleemoplossend om met de toenemende complexiteit waar moderne organisaties mee te maken hebben. • We blijven medewerkers faciliteren via opleidingen, samenwerking, zelfsturing, eigen verantwoordelijkheid en initiatiefkracht.
	Verandercapaciteit versterken.	• We zorgen voor flexibele inzet van personeel om een soepele aanpassing aan veranderende omstandigheden mogelijk te maken. • Van het management vragen we een hoge betrokkenheid in de ontwikkeling van de medewerkers, de organisatie en de implementatie van nieuwe projecten.
	Huisvesting heroverwegen.	• In 2017 heroverwegen we de huisvesting van de Dienst, onder andere vanwege een aflopende huurovereenkomst. Afhankelijk van welke keuze er wordt gemaakt zal huisvesting in 2018 veel of weinig tijd kosten.
Privacy en informatiebeveiliging	Risico's in informatiebeveiliging minimaliseren .	• We bestendigen de informatiebeveiliging van persoonsgegevens en processen doorlopend. We verlenen volledige medewerking aan alle audits van de Inspectie SZW op het gebied van informatiebeveiliging.

	• We toetsen en actualiseren jaarlijks ons Beheersingsplan, Informatiebeveiligingsplan en Informatiebeleidsplan. • We richten data flexibel en toch veilig in, zodat de betrokken partners in het Sociaal Domein over de voor hun relevante data kunnen beschikken. • We pakken privacy op als onderdeel van de informatiebeveiliging zodat de Dienst voldoet aan de landelijke eisen.
--	--

Financiële begroting 2018

- In de Financiële begroting wordt ingegaan op BBV, financiële doelstellingen, financiële samenvattingen, financiële uitgangspunten en risico's –

7 Financiële begroting 2018

7.1 Een gedeelde begroting Sociaal Domein

De begroting van de Dienst vormt een groot deel van het totale Sociaal Domein. De gemeenten maken zelf echter ook kosten voor het Sociaal Domein. Zo financieren gemeenten onder andere:

- Gebiedsteams (mensen en middelen).
- Veilig Thuis.
- Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang (Centrumregeling).
- Dorpshuizen en verenigingen.
- Peuterspeelzalen.
- Educatie (b.v. leerlingenvervoer).

De Dienst kan sturing geven op een deel van de uitgaven binnen het Sociaal Domein die *in de begroting van de Dienst zijn opgenomen*:

1. De Dienst kan sturen op de uitgaven inzake de Bedrijfsvoering
2. De Dienst kan sturen op de uitgaven inzake de inzet van Arbeids- en Begeleide Participatie
3. De Dienst heeft een signaalfunctie en geeft input voor beleid als het gaat om de uitgaven inzake de Programmaonderdelen Inkomen, Armoedebestrijding, Wmo en Jeugdwet. Het betreft hier open-eindregelingen. Tevens vindt, ten aanzien van het Programma Wmo en Jeugdwet, de op- en afschaling en de indicering plaats in het gebiedsteam.

7.2 BBV en taakvelden

De begroting 2018 is opgesteld conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV 2004). Met de laatste wijziging van het BBV is de wijze waarop de informatie voor derden wordt verstrekt gewijzigd en vereenvoudigd. In de nieuwe regeling voor informatie voor derden wordt voorgeschreven welke taakvelden provincies en gemeenten moeten gebruiken voor het opstellen van de uitvoeringsinformatie. Deze voorgeschreven taakvelden vervangen, voor de Dienst als verbonden partij, vanaf de begroting 2018 de functies in de Iv-3.

7.3 Begroting 2018

Alle bedragen en aantallen welke zijn opgenomen onder de kolom begroting 2018 zijn exclusief gemeente Leeuwarderadeel en inclusief het gedeelte van de gemeente Littenseradiel welke invoegt in de gemeente Waadhoeke.

7.4 Financiële programmabegroting 2018, totaal de Dienst

De totale programmabegroting geeft inzicht in de realisaties en begroting van de verschillende programma's. Daarom is het volgende overzicht exclusief de kosten van de Bedrijfsvoering opgenomen. Het begroot resultaat inclusief de kosten van de Bedrijfsvoering is opgenomen in paragraaf 7.9.

	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Voorlopige cijfers 2016		Jaar 2015
Lasten							
Werk, Participatie en Inkomen	€	27.849.770	€	28.729.351	€	38.500.714	€ 38.054.643
Armoedebestrijding	€	2.675.770	€	2.988.481	€	3.500.235	€ 2.787.183
Wmo en Jeugdwet	€	24.505.465	€	28.193.511	€	28.282.445	€ 30.789.662
Totaal lasten	€	55.031.006	€	59.911.343	€	70.283.394	€ 71.631.488
Baten							
Werk, Participatie en Inkomen	€	674.902	€	742.823	€	660.170	€ 906.525
Armoedebestrijding	€	142.644	€	416.799	€	180.712	€ 147.965
Wmo en Jeugdwet	€	764.445	€	920.167	€	570.633	€ 1.313.642
Totaal baten	€	1.581.991	€	2.079.789	€	1.411.514	€ 2.368.132
Resultaat	€	-53.449.015	€	-57.831.554	€	-68.871.880	€ -69.263.355
Dekking							
Rijksbijdragen							
Gebundelde Uitkering	€	-	€	23.655.376	€	23.299.092	€ 23.125.227
Vangnetuitkering	€	-	€	415.556	€	603.736	€ 145.917
Bbz	€	-	€	19.137	€	-47.454	€ 189.059
Huishoudelijke hulp toeslag	€	-	€	-	€	1.485.537	€ 998.467
Totaal rijksbijdragen	€	-	€	24.090.069	€	25.340.912	€ 24.458.670
Gemeentelijke bijdragen							
Werk, Participatie en Inkomen	€	27.174.868	€	3.896.460	€	13.985.170	€ 13.687.914
Armoedebestrijding	€	2.533.127	€	2.571.681	€	3.319.524	€ 2.639.218
Wmo en Jeugdwet	€	23.741.021	€	27.273.344	€	26.226.275	€ 28.477.553
Totaal gemeentelijke bijdragen	€	53.449.015	€	33.741.485	€	43.530.969	€ 44.804.686
Totaal dekking	€	53.449.015	€	57.831.554	€	68.871.880	€ 69.263.356
Netto resultaat	€	-	€	-	€	-	-

7.4.1 Financiële uitgangspunten Waadhoeke

De financiële uitgangspunten zijn in principe voor alle gemeenten gelijk. Echter in verband met de invoering van een deel van de gemeente Littenseradiel in de Waadhoeke, hebben we hier ook onderstaande uitgangspunten meegenomen.

Onderwerp	Uitgangspunten
Waadhoeke	De baten, lasten en aantallen van het gemeentelijk deel van Littenseradiel dat in de gemeente Waadhoeke opgaat, zijn opgenomen in de begroting 2018.
	De baten en lasten zijn, na opgave van de gemeente Sudwest Fryslân, indien mogelijk rechtstreeks toegerekend. Indien dit niet mogelijk was, zijn de baten en lasten in de verhouding van het inwoneraantal Waadhoeke (excl. Littenseradiel) en Littenseradiel toegerekend.

7.5 Financiële samenvatting begroting 2018, totaal de Dienst

Navolgend wordt de financiële samenvatting gepresenteerd van de begroting 2018. In de samenvatting worden de wijzigingen in de begroting 2018 ten opzichte van de herziene begroting 2017 op hoofdlijnen benoemd. De onderstaande overzichten zijn exclusief Leeuwarderadeel en Littenseradiel.

Werk & Participatie	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Verschil
Lasten					
6.4 Begeleide participatie	€	1.108.364	€	1.094.080	€ 14.284
6.5 Arbeidsparticipatie	€	1.108.364	€	1.094.080	€ 14.284
Totaal lasten	€	2.216.729	€	2.188.161	€ 28.568
Baten					
6.4 Begeleide participatie	€	-	€	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	€	-	€	-	-
Totaal baten	€	-	€	-	-
Saldo	€	2.216.729	€	2.188.161	€ 28.568

Inkomen	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Verschil
Lasten					
6.3 Inkomensregelingen	€	25.261.194	€	23.791.589	€ 1.469.605
Totaal lasten	€	25.261.194	€	23.791.589	€ 1.469.605
Baten					
6.3 Inkomensregelingen	€	656.102	€	673.341	€ -17.238
Totaal baten	€	656.102	€	673.341	€ -17.238
Saldo	€	24.605.092	€	23.118.249	€ 1.486.843

De toegenomen lasten Inkomensregelingen zijn te verklaren uit een bestandsontwikkeling van 2,4% over 2017 en 1,6% over 2018. Dit betreft binnen de Participatiewet en IOAW een toename van gemiddeld 97 cliënten.

In de laatste maanden van het jaar 2016 was de bestandsstijging hoger dan was voorzien bij de herziene begroting 2017. Dit is ook één van de oorzaken van de lastenstijging ten opzichte van de herziene begroting 2017.

Daarnaast is over beide jaren een prijsindexatie verwerkt van 0,9% conform de septembercirculaire gemeentefonds 2016.

Armoedebestrijding	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Verschil
Lasten					
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	€	35.745	€	36.614	€ -869
6.3 Inkomensregelingen	€	2.106.841	€	2.189.931	€ -83.090
6.7 Maatwerkdienstverlening 18+	€	480.187	€	472.267	€ 7.920
Totaal lasten	€	2.622.773	€	2.698.812	€ -76.039
Baten					
6.3 Inkomensregelingen	€	140.744	€	368.355	€ -227.612
Totaal baten	€	140.744	€	368.355	€ -227.612
Saldo	€	2.482.030	€	2.330.456	€ 151.573

De afname in de lasten Inkomensregelingen zijn te verklaren door de lagere bijdrage aan de Kindfondsen, er is nog geen rekening gehouden met nieuw beleid (zie p.9). Daarnaast is er minder begroot voor Bijzondere bijstand vergunninghouders in verband met de afname van de taakstelling.

Wmo	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Verschil
Lasten					
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	€	1.760.779	€	1.828.843	€ -68.064
6.2 Wijkteams	€	21.500	€	21.500	€ -
6.4 Begeleide participatie	€	2.924.176	€	2.931.555	€ -7.379
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	€	589.000	€	617.500	€ -28.500
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	€	6.821.606	€	6.883.507	€ -61.901
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	€	-	€	-	€ -
Totaal lasten	€	12.117.061	€	12.282.904	€ -165.843
Baten					
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	€	728.902	€	785.799	€ -56.898
Totaal baten	€	728.902	€	785.799	€ -56.898
Saldo	€	11.388.159	€	11.497.105	€ -108.946

Jeugdwet	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Verschil
Lasten					
6.2 Wijkteams	€	-	€	-	-
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	€	10.433.460	€	10.565.540	€ -132.080
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	€	1.375.000	€	1.405.293	€ -30.293
Totaal lasten	€	11.808.460	€	11.970.834	€ -162.373
Baten					
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	€	-	€	-	-
Totaal baten	€	-	€	-	-
Saldo	€	11.808.460	€	11.970.834	€ -162.373

Het onderstaande overzicht betreft de totale bedrijfsvoering. Hier zijn dus niet de gegevens van Leeuwarderadeel en Littenseradiel uitgefilterd.

Bedrijfsvoering	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Vershil
Lasten			
Personeelskosten	€ 7.272.320	€ 7.579.968	€ -307.648
Huisvestingskosten	€ 509.500	€ 508.500	€ 1.000
Automatiseringskosten	€ 895.000	€ 865.000	€ 30.000
Organisatiekosten	€ 225.500	€ 233.500	€ -8.000
Externe kosten	€ 567.000	€ 626.000	€ -59.000
Afschrijvingen	€ 160.000	€ 140.000	€ 20.000
Structurele weerstandscapaciteit	€ 100.000	€ 100.000	€ -
Totaal lasten	€ 9.729.320	€ 10.052.968	€ -323.648
Baten			
Dekking programma	€ 533.620	€ 589.986	€ -56.366
Dekking project	€ 59.286	€ 58.093	€ 1.193
Dekking overig	€ 40.000	€ 40.000	€ -
Bijdrage Leeuwarderadeel	€ 424.900	-	€ 424.900
Bijdrage Ferwerderadiel	€ 41.600	€ 124.800	€ -83.200
Totaal baten	€ 1.099.406	€ 812.879	€ 286.527
Saldo	€ 8.629.914	€ 9.240.089	€ -610.174

De personeelskosten dalen met € 307.648. Er is hier echter rekening gehouden met de uittreding van Leeuwarderadeel. Het personeelsbestand is verlaagd met 8,75 fte. Dit levert een kostenbesparing op van € 527.175. De bijdrage van Leeuwarderadeel betreft een deel van de uittredingsvergoeding voor het wegvallen van structurele dekking van de indirecte kosten. De Dienst heeft een redelijke termijn en middelen nodig om de bedrijfsvoering af te stemmen op de nieuwe situatie.

Daarnaast is echter 1,05 fte opgenomen inzake de intreding van een deel van Littenseradiel. Hier staat € 58.897 aan kostenstijging tegenover.

De overige kostenstijging kan worden verklaard uit de cao verhoging.

De automatiseringskosten stijgen met € 30.000. Dit wordt veroorzaakt door de kosten voor de sociaal-domein-applicatie en zaakgericht werken.

De daling van de externe kosten betreft de verlaging van uitvoeringskosten van het BZF inzake de Bbz/IOAZ in verband met de uittreding van Leeuwarderadeel.

De afschrijvingskosten stijgen met € 20.000 in verband met te verwachten investeringen op het gebied van automatisering en huisvesting.

De dekking programma daalt met € 56.366 doordat er minder wordt ingezet op eigen uren binnen het Team Maatschappelijke Participatie en Pastiel door de uittreding van Leeuwarderadeel.

7.6 Programmabegroting Werk, Participatie en Inkomen

Noardwest Fryslân - Programma Werk, Participatie en Inkomen				
Taakveld	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Lasten				
6.3 Inkomensregelingen				
BUIG	€ 25.137.434	€ 26.040.244	€ 25.602.044	€ 24.459.235
Loonkostensubsidie Beschut Werken	€ 200.358	€ -	€ -	€ -
Bbz	€ 272.903	€ 286.604	€ 260.157	€ 425.201
	€ 25.610.694	€ 26.326.849	€ 25.862.201	€ 24.884.436
6.4 Begeleide participatie				
WSW	€ -	€ -	€ 10.282.769	€ 10.825.688
Re-integratie TMP	€ 688.283	€ 757.666	€ 779.415	€ 707.598
Re-integratie Pastiel	€ 317.505	€ 393.585	€ 398.457	€ 464.661
Re-integratie Beschut Werken	€ 127.500	€ -	€ -	€ -
Lokale participatie-initiatieven	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -
	€ 1.183.288	€ 1.201.251	€ 11.460.641	€ 11.997.947
6.5 Arbeidsparticipatie				
Re-integratie TMP	€ 688.283	€ 757.666	€ 779.415	€ 707.598
Re-integratie Pastiel	€ 317.505	€ 393.585	€ 398.457	€ 464.661
Lokale participatie-initiatieven	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -
	€ 1.055.788	€ 1.201.251	€ 1.177.872	€ 1.172.259
Totale lasten Werk, Participatie en Inkomen	€ 27.849.770	€ 28.729.351	€ 38.500.714	€ 38.054.643
Baten				
6.3 Inkomensregelingen				
Debiteuren BUIG	€ 393.188	€ 429.055	€ 381.372	€ 476.626
Debiteuren Bbz	€ 281.715	€ 313.768	€ 283.733	€ 273.634
	€ 674.902	€ 742.823	€ 665.105	€ 750.260
6.4 Begeleide participatie				
ESF	€ -	€ -	€ -9.037	€ 66.358
Debiteuren	€ -	€ -	€ 1.467	€ 3.106
Eigen bijdragen	€ -	€ -	€ -122	€ -3.011
Extra middelen	€ -	€ -	€ 5.224	€ 11.680
	€ -	€ -	€ -2.468	€ 78.133
6.4 Arbeidsparticipatie				
ESF	€ -	€ -	€ -9.037	€ 66.358
Debiteuren	€ -	€ -	€ 1.467	€ 3.106
Eigen bijdragen	€ -	€ -	€ -122	€ -3.011
Extra middelen	€ -	€ -	€ 5.224	€ 11.680
	€ -	€ -	€ -2.468	€ 78.133
Totale baten Werk, Participatie en Inkomen	€ 674.902	€ 742.823	€ 660.170	€ 906.525
Dekking				
Saldo Werk, Participatie en Inkomen	€ -27.174.868	€ -27.986.529	€ -37.840.545	€ -37.148.117
BUIG	€ -	€ 23.655.376	€ 23.299.092	€ 23.125.227
Vangnetuitkering	€ -	€ 415.556	€ 603.736	€ 145.917
Bbz	€ -	€ 19.137	€ -47.454	€ 189.059
Gemeentelijke bijdragen	€ 27.174.868	€ 3.896.460	€ 13.985.170	€ 13.687.914
Totaal dekking Werk, Participatie en Inkomen	€ 27.174.868	€ 27.986.529	€ 37.840.545	€ 37.148.117

7.6.1 Aantallen en gemiddeld uitkeringsbedrag

	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Jaar 2016	Jaar 2015
Bestandsontwikkeling Re-integratie				
Gemiddeld aantal arbeidsplichtige cliënten	1.899	1.776	1.774	1.673
Gemiddeld aantal re-integratiecliënten	2.025	1.983	2.006	2.015
Gemiddeld aantal cliënten 0-40	792	664	0	0
Gemiddeld aantal cliënten 40-80	1.074	1.096	0	0
Gemiddeld aantal cliënten 80-100	159	223	0	0
Gemiddeld aantal re-integratiecliënten	2.025	1.983	0	0
Gemiddeld aantal cliënten TMP	0	0	1.093	1.164
Gemiddeld aantal cliënten Gebiedsteam	0	0	616	533
Gemiddeld aantal cliënten bij Pastiel	0	0	297	318
Gemiddeld aantal re-integratiecliënten	0	0	2.006	2.015
Aantal lopende trajecten per 31 december:				
Arbeidspool	18	20	20	22
Bestandsontwikkeling Inkomen				
<u>Uitkeringen Participatiewet < 65 jaar</u>				
Aantal per 1 januari	1.647	1.659	1.614	1.571
Nieuw	475	527	532	600
Beëindigd	450	487	487	549
Aantal per 31 december	1.672	1.699	1.659	1.622
<u>Uitkeringen IOW/IOAW</u>				
Aantal per 1 januari	121	116	105	92
Nieuw	35	30	39	50
Beëindigd	33	28	28	27
Aantal per 31 december	123	118	116	115
<u>Uitkeringen IOAZ</u>				
Aantal per 1 januari	13	13	11	14
Nieuw	0	0	2	2
Beëindigd	0	0	0	5
Aantal per 31 december	13	13	13	11
<u>Uitkeringen Bbz starters</u>				
Aantal per 1 januari	13	21	18	21
Nieuw	19	28	31	23
Beëindigd	19	28	28	26
Aantal per 31 december	13	21	21	18
<u>Uitkeringen Bbz gevestigden</u>				
Aantal per 1 januari	8	5	9	10
Nieuw	11	17	13	12
Beëindigd	11	17	17	13
Aantal per 31 december	8	5	5	9
Uitstroom naar werk	153	167	168	204
Gewogen gem. aantal uitk. Part.wet < 65 jr	1.661	1.682	1.646	1.614
Gewogen gem. aantal uitk. IOW/IOAW	123	118	116	105
Gewogen gem. aantal uitk. IOAZ	13	13	13	11
Gemiddeld uitkeringsbedrag Part.wet < 65 jr	13.836	13.886	13.759	13.798
Gemiddeld uitkeringsbedrag IOW/IOAW	15.095	17.070	16.874	15.735
Gemiddeld uitkeringsbedrag IOAZ	15.830	17.826	17.373	17.191

7.6.2 Financiële uitgangspunten

Onderwerp	Uitgangspunten
Algemeen	Met ingang van 2018 worden de programma's Participatie en Inkomen samengevoegd tot één programma Werk, Participatie en Inkomen. In de inputbestanden is nog wel uitgegaan van een onderverdeling in Participatie en Inkomen.
	Bij de gemeente Harlingen is € 100.000 opgenomen voor lokale participatie-initiatieven.
	Voor de verdeling van de re-integratielasten tussen de taakvelden Begeleide Participatie en Arbeidsparticipatie (maatschappelijke participatie of re-integratie naar werk) is uitgegaan van een verhouding van 50/50. De werkelijke verhouding zal moeten blijken uit de realisatie 2018.
	De aantallen ultimo december 2016 vormen het uitgangspunt voor de bestandsontwikkeling.
	De indexatie op de bestanden Participatiewet Basis en IOAW is 2,4% voor 2017 en 1,6% voor 2018, conform septembercirculaire 2016. Dit is inclusief de Participatiewet vergunninghouders.
	Bij de Participatiewet vergunninghouders is het uitgangspunt dat de taakstelling huisvesting in 2017 wordt behaald en dat er voor 2018 geen nieuwe taakstelling is.
	De gemiddelde uitkeringen zijn geïndexeerd met 0,9% over 2017 en 2018 (conform septembercirculaire 2016) ten opzichte van de gerealiseerde gemiddelde uitkering over het jaar 2016.
Beschut werken	Er is in samenspraak met de gemeenten besloten om voor alle gemeenten binnen het programma Inkomen een gemeentelijke bijdrage te hanteren op basis van de lasten en baten binnen dit programma. De rijksbudgetten worden opgenomen binnen de gemeentelijke begroting. Uiteraard kan de Dienst ondersteunen bij de berekening van de vangnetuitkering en de Bbz.
	Beschut Werken is ook opgenomen in de begroting 2018 van de GR Fryslân-West. De bate binnen de GR Fryslân-West betreft de bijdrage voor Beschut Werken welke opgenomen is binnen de begroting van de Dienst. Bij de herziene begroting 2018 zal worden bekeken of Beschut Werken binnen de begroting van de Dienst blijft of bij de GR Fryslân-West.
Overige trajecten	Voor de bepaling van het bedrag van de overige trajecten is uitgegaan van de besproken aanpassingen bij de herziene begroting 2017.

7.7 Programmabegroting Armoedebestrijding

Noardwest Fryslân - Programma Armoedebestrijding									
Taakveld		Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015		
Lasten									
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie								
	Kinderopvang	€	35.745	€	36.614	€	39.163	€	54.069
		€	35.745	€	36.614	€	39.163	€	54.069
6.3	Inkomensregelingen								
	Bijzondere bijstand	€	1.668.543	€	1.793.441	€	2.382.005	€	1.735.816
	Minimabeleid	€	415.100	€	566.063	€	554.304	€	470.595
	Eenmalige uitkering	€	-	€	-	€	-	€	-
	Schuldpreventie	€	70.000	€	75.000	€	-	€	-
		€	2.153.643	€	2.434.504	€	2.936.309	€	2.206.411
6.7	Maatwerkdienstverlening 18+								
	Schuldhulpverlening	€	486.382	€	517.362	€	524.763	€	526.704
		€	486.382	€	517.362	€	524.763	€	526.704
Totale lasten Armoedebestrijding		€	2.675.770	€	2.988.481	€	3.500.235	€	2.787.183
Baten									
6.3	Inkomensregelingen								
	Bijzondere bijstand	€	142.644	€	146.799	€	180.712	€	147.965
	Minimabeleid	€	-	€	270.000	€	-	€	-
		€	142.644	€	416.799	€	180.712	€	147.965
Totale baten Armoedebestrijding		€	142.644	€	416.799	€	180.712	€	147.965
Dekking									
Saldo Armoedebestrijding		€	-2.533.127	€	-2.571.681	€	-3.319.524	€	-2.639.218
Gemeentelijke bijdragen		€	2.533.127	€	2.571.681	€	3.319.524	€	2.639.218
Totaal dekking Armoedebestrijding		€	2.533.127	€	2.571.681	€	3.319.524	€	2.639.218

N.B. In de programmabegrotingen per gemeente, welke zijn opgenomen in het bijlagedocument, is een nadere specificatie opgenomen van de lasten bijzondere bijstand en minimabeleid.

7.7.1 Aantallen

	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Jaar 2016	Jaar 2015
AV Frieso uitkeringsgerechtigden	884	873	881	803
AV Frieso niet-uitkeringsgerechtigden	864	775	771	716
Aantal toegekende aanvragen				
Bijzondere bijstand bewindvoering	340	420	381	449
Bijzondere bijstand vergunninghouders	30	52	79	21
Bijzondere bijstand overig	538	380	618	442
Compensatieregeling HH	0	0	282	192
Participatiefonds	329	363	360	85
Individuele Studietoelage	0	0	0	1
Individuele Inkomensvoet	635	520	635	563

7.7.2 Financiële uitgangspunten

Onderwerp	Uitgangspunten
Algemeen	In 2018 zal het Programma Financieel Vangnet worden hernoemd naar Programma Armoedebestrijding. Dit verandert niets aan de inhoud van het programma. De begroting is qua aantallen en gemiddelde uitkeringen gebaseerd op de realisatie over het jaar 2016.
Bijzondere bijstand	Bij de bijzondere bijstand vergunninghouders is er vanuit gegaan dat het aantal aanvragen ten opzichte van het jaar 2016 gehalveerd zal zijn (in verband met te verwachten daling van de taakstelling huisvesting).
Kindpakket	Voor het Kindpakket Fondsen is uitgegaan van de bestedingen over de jaren 2015 en 2016. Voor het budget Kindpakket Thuis en Participatiefonds is uitgegaan van de realisatie in 2016.
Schuldpreventie	Er is een bedrag van € 70.000 begroot voor schuldpreventie. De maatregelen hiervoor zijn opgenomen in het Beleidsplan Schuldhelpverlening.

7.8 Programmabegroting Wmo en Jeugdwet

Taakveld		Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Lasten					
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	€ 1.763.529	€ 2.163.793	€ 2.263.537	€ 1.664.110
6.2	Wijkteams	€ 22.000	€ 25.000	€ 788.442	€ 1.164.399
6.4	Begeleide participatie	€ 3.021.074	€ 3.455.860	€ 2.798.116	€ 2.074.801
6.6	Maatwerkvoorzieningen	€ 614.000	€ 712.500	€ 683.370	€ 806.878
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	€ 7.110.002	€ 7.783.226	€ 6.962.016	€ 8.879.327
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	€ 10.569.860	€ 12.455.914	€ 13.211.926	€ 14.314.479
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	€ -	€ -	€ 31.484	€ 131.046
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	€ 1.405.000	€ 1.597.218	€ 1.543.554	€ 1.754.621
Totale lasten Wmo-Jeugdwet		€ 24.505.465	€ 28.193.511	€ 28.282.445	€ 30.789.662
Baten					
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	€ 764.445	€ 920.167	€ 564.567	€ 1.278.756
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	€ -	€ -	€ 6.066	€ 34.886
Totale baten Wmo-Jeugdwet		€ 764.445	€ 920.167	€ 570.633	€ 1.313.642
Dekking					
Saldo Wmo-Jeugdwet		€ 23.741.021	€ 27.273.344	€ 27.711.812	€ 29.476.020
Budget Huishoudelijke Hulp Toeslag		€ -	€ -	€ 1.485.537	€ 998.467
Gemeentelijke bijdragen		€ 23.741.021	€ 27.273.344	€ 26.226.275	€ 28.477.553
Totaal dekking Wmo		€ 23.741.021	€ 27.273.344	€ 27.711.812	€ 29.476.020

Navolgend zijn de deelbegrotingen Wmo en Jeugdwet separaat opgenomen.

Noardwest Fryslân - Programma Wmo				
Taakveld	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Lasten				
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie				
Huishoudelijke Hulp (algemene voorziening)	€ 1.644.779	€ 1.967.793	€ 1.485.537	€ 998.467
Mantelzorg	€ 118.750	€ 196.000	€ 143.750	€ 22.448
Overige kosten	€ -	€ -	€ 634.250	€ 643.195
	€ 1.763.529	€ 2.163.793	€ 2.263.537	€ 1.664.110
6.2 Wijkteams				
MEE	€ -	€ -	€ 526.898	€ 849.646
Overige externe kosten	€ 22.000	€ 25.000	€ 6.437	€ 21.085
	€ 22.000	€ 25.000	€ 533.335	€ 870.731
6.4 Begeleide participatie				
Participatie	€ 3.021.074	€ 3.455.860	€ 2.798.116	€ 2.074.801
6.6 Maatwerkvoorzieningen				
Woon-, vervoers-, en rolstoelvoorzieningen	€ 614.000	€ 712.500	€ 683.370	€ 806.878
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+				
Huishoudelijke Hulp	€ 1.511.233	€ 1.436.517	€ 1.631.818	€ 2.581.973
Zelfredzaamheid	€ 3.290.383	€ 3.729.615	€ 2.673.237	€ 2.485.717
Respijtzorg	€ -	€ 8.911	€ 575	€ 50
Mantelzorg	€ 62.250	€ 70.250	€ -	€ -
Collectief Vervoer	€ 949.461	€ 1.035.000	€ 1.043.740	€ 1.234.645
Totaal Zorg in Natura	€ 5.813.326	€ 6.280.293	€ 5.349.370	€ 6.302.386
Huishoudelijke Hulp	€ 139.363	€ 136.832	€ 165.500	€ 228.939
Begeleiding en dagbesteding	€ 1.112.313	€ 1.318.100	€ 1.405.000	€ 2.295.328
Woon-, vervoers-, en rolstoelvoorzieningen	€ 45.000	€ 48.000	€ 42.146	€ 52.675
Totaal PGB	€ 1.296.675	€ 1.502.933	€ 1.612.646	€ 2.576.941
6.81 Geëscaleerde zorg 18+				
Inlooph functie GGZ	€ -	€ -	€ 31.484	€ 131.046
Totale lasten Wmo	€ 12.530.605	€ 14.140.379	€ 13.271.858	€ 14.426.893
Baten				
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+				
Eigen bijdragen	€ 764.445	€ 920.167	€ 562.858	€ 1.272.250
Terugvordering PGB	€ -	€ -	€ 1.710	€ 6.506
	€ 764.445	€ 920.167	€ 564.567	€ 1.278.756
Totale baten Wmo	€ 764.445	€ 920.167	€ 564.567	€ 1.278.756
Dekking				
Saldo Wmo	€ 11.766.160	€ 13.220.212	€ 12.707.291	€ 13.148.137
Budget Huishoudelijke Hulp Toeslag	€ -	€ -	€ 1.485.537	€ 998.467
Gemeentelijke bijdragen	€ 11.766.160	€ 13.220.212	€ 11.221.754	€ 12.149.671
Totaal dekking Wmo	€ 11.766.160	€ 13.220.212	€ 12.707.291	€ 13.148.138

N.B. Het taakveld Samenkracht en burgerparticipatie betreft onder andere de algemene voorziening voor huishoudelijke hulp.

Noardwest Fryslân - Programma Jeugdwet				
Taakveld	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Lasten				
6.2 Wijkteams				
Regiecentrum	€ -	€ -	€ 255.106	€ 293.668
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-				
Inkoop Landelijk (LTA)/Lokaal	€ 170.000	€ -	€ 306.316	€ 392.012
Inkoop Regionaal/Bovenregionaal	€ 8.941.400	€ 10.195.000	€ 10.485.813	€ 10.992.341
Vervoer	€ -	€ -	€ 27.184	€ 41.278
Kosten Sociaal Domein Friesland	€ 235.500	€ 230.329	€ 265.101	€ 239.611
Overige kosten	€ 83.000	€ 93.500	€ 5.513	€ 88.863
Totaal Zorg in Natura	€ 9.429.900	€ 10.518.829	€ 11.089.926	€ 11.754.104
Totaal PGB	€ 1.139.960	€ 1.937.085	€ 2.122.000	€ 2.560.375
6.82 Geëscaleerde zorg 18-				
Beschermingsregie Dwang en Drang, Jeugdbescherming, -reclassering, Landelijk Werkende Instellingen	€ 1.405.000	€ 1.597.218	€ 1.543.554	€ 1.754.621
Totale lasten Jeugdwet	€ 11.974.861	€ 14.053.132	€ 15.010.587	€ 16.362.769
Baten				
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-				
Ouderbijdragen	€ -	€ -	€ 6.066	€ 34.886
Totale baten Jeugdwet	€ -	€ -	€ 6.066	€ 34.886
Dekking				
Saldo Jeugdwet	€ 11.974.861	€ 14.053.132	€ 15.004.521	€ 16.327.883
Gemeentelijke bijdragen	€ 11.974.861	€ 14.053.132	€ 15.004.521	€ 16.327.883
Totaal dekking Jeugdwet	€ 11.974.861	€ 14.053.132	€ 15.004.521	€ 16.327.883

7.8.1 Aantallen

	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Jaar 2016	Jaar 2015
Wmo				
Samenkracht en burgerparticipatie				
Huishoudelijke Hulp (algemene voorziening)	915	1.010	947	715
Begeleide participatie				
Participatie	304	326	348	280
Maatwerkvoorzieningen				
Rolstoelvoorziening	641	734	711	773
Vervoersvoorziening	515	623	598	679
Woonvoorziening	218	471	227	499
Woon-, rolstoel-, en vervoersvoorzieningen	1.373	1.828	1.536	1.951
Maatwerkdienstverlening 18+				
Huishoudelijke Hulp	427	361	563	902
Zelfredzaamheid	472	477	543	494
Respijtzorg	-	3	2	2
Collectief Vervoer	2.610	2.991	2.990	3.013
Totaal Zorg in natura	3.509	3.832	4.098	4.411
Huishoudelijke Hulp	43	32	53	-
Begeleiding en dagbesteding	97	159	203	342
Totaal PGB	140	191	256	342
Totaal aantal Wmo	6.242	7.186	7.186	7.700
Jeugdwet				
Maatwerkdienstverlening 18-				
Totaal Zorg in natura	952	1.209	1.371	1.418
Totaal PGB	131	238	251	346
Totaal aantal Jeugdwet	1.083	1.447	1.622	1.764
Totaal aantal Wmo en Jeugdwet	7.325	8.633	8.808	9.464

7.8.2 Financiële uitgangspunten

Onderwerp	Uitgangspunten																																								
Algemeen	Met ingang van 2018 zullen de programma's Wmo en Jeugd worden samengevoegd tot één programma Wmo en Jeugdwet. De bestandsontwikkeling is gebaseerd op de aantallen ultimo februari 2017. De algemene indexatie op de bestanden betreft 0%.																																								
Gemeente Harlingen	Voor de gemeente Harlingen zijn op verzoek een aantal aanpassingen gemaakt in de reguliere uitgangspunten. - Huishoudelijke Hulp Algemene voorziening: zorgconsumptie 78% i.p.v. 86% - Zelfredzaamheid: zorgconsumptie 73% i.p.v. 85% - Inkoop Regionaal/Bovenregionaal: verlaagd met € 100.000																																								
Huishoudelijke Hulp en Bouwstenen Wmo	Uitgangspunt in deze begroting is dat de uurtarieven van producten Huishoudelijke Hulp en de Bouwstenen per 2018 worden verhoogd met € 0,60. De reden van deze expliciete stijging is de werking van iWmo. Binnen iWmo dienen de tarieven deelbaar te zijn door 60. De werkelijke indexatie 2018 zal gedurende 2017 nog dienen te worden vastgesteld.																																								
Huishoudelijke Hulp 1 Zorg in Natura en Alg. voorziening HH	Bij het opstellen van de begroting 2018 is het nog niet geheel duidelijk welke cliënten per 2018 een Maatwerkvoorziening HH 1 geïndiceerd krijgen of een Algemene voorziening HH. Dit komt doordat er nog cliënten dienen te worden geherindiceerd door de gebiedsteams. Voor de toerekening van de aantallen is er gekeken naar: 1. Is er sprake van enkelvoudige zorg? 2. Loopt de indicatie af voor 2018? Indien het antwoord op beide vragen 'ja' is, dan is de indicatie toegerekend naar de Algemene voorziening HH. Zo 'nee', dan is de indicatie toegerekend naar de Maatwerkvoorziening HH 1.																																								
Bouwstenen Wmo Zorg in Natura	Bij het opstellen van de herziene begroting 2017 zijn in overleg met enkele gemeenten 'aangepaste verhoudingen' doorgevoerd t.a.v. de verhouding Reguliere versus Zware Bouwstenen. De volgende verhoudingen zijn doorgevoerd in de begroting 2018: <table><tr><th></th><th colspan="2">Werkelijke verhouding</th><th colspan="2">Aangepaste verhouding</th></tr><tr><th></th><th>PR- PZ</th><th>ZR-ZZ</th><th>PR-PZ</th><th>ZR-ZZ</th></tr><tr><td>het Bildt</td><td>40-60</td><td>37-63</td><td>50-50</td><td>50-50</td></tr><tr><td>Franekeradeel</td><td>19-81</td><td>42-58</td><td>30-70</td><td>50-50</td></tr><tr><td>Harlingen</td><td>33-67</td><td>43-57</td><td colspan="2">geen targets</td></tr><tr><td>Menameradiel</td><td>53-47</td><td>56-44</td><td colspan="2">geen targets</td></tr><tr><td>Terschelling</td><td>0-100</td><td>42-58</td><td colspan="2">geen targets</td></tr><tr><td>Vlieland</td><td>n.v.t.</td><td></td><td colspan="2">n.v.t.</td></tr></table>		Werkelijke verhouding		Aangepaste verhouding			PR- PZ	ZR-ZZ	PR-PZ	ZR-ZZ	het Bildt	40-60	37-63	50-50	50-50	Franekeradeel	19-81	42-58	30-70	50-50	Harlingen	33-67	43-57	geen targets		Menameradiel	53-47	56-44	geen targets		Terschelling	0-100	42-58	geen targets		Vlieland	n.v.t.		n.v.t.	
	Werkelijke verhouding		Aangepaste verhouding																																						
	PR- PZ	ZR-ZZ	PR-PZ	ZR-ZZ																																					
het Bildt	40-60	37-63	50-50	50-50																																					
Franekeradeel	19-81	42-58	30-70	50-50																																					
Harlingen	33-67	43-57	geen targets																																						
Menameradiel	53-47	56-44	geen targets																																						
Terschelling	0-100	42-58	geen targets																																						
Vlieland	n.v.t.		n.v.t.																																						
PGB	De berekening van de PGB's is op basis van de actieve indicaties per februari 2017 en het dan geldend budget.																																								

Mantelzorg	De in overleg met gemeenten opgenomen bedragen voor Mantelzorg in de herziene begroting 2017 zijn overgenomen in de begroting 2018.
Jeugd Zorg in Natura	Het budget voor Inkoop Regionale en Bovenregionale Jeugdzorg betreft een inschatting. De lasten die toerekenbaar zijn aan het jaar 2016 zijn tot op heden niet duidelijk en derhalve niet betrouwbaar te extrapoleren voor het jaar 2018.
Beschermingsregie Dwang en Drang, Jeugdbescherming, - reclassering, Landelijk Werkende Instellingen	De begrote bedragen zijn opgenomen op basis van de 'Aangepaste toelichting subsidieaanvragen, subsidietoekenning en bevoorschotting Gecertificeerde Instellingen 2017 (gedwongen- en vrijwillig kader) d.d. 8 november 2016'. Hierbij is het budget 2017 geïndexeerd met 3,5% (1,5% prijsindex, 2% voor kosten van gecertificeerde instellingen buiten Friesland).
Uitvoerings- en instandhoudingskosten SDF	De begrote lasten zijn opgenomen op basis van de begroting 2017 van SDF. Hiernaast is tevens een inschatting gemaakt van 'meerwerk' dat niet in deze begroting is opgenomen.

7.9 Programmabegroting Bedrijfsvoering

	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Lasten				
Personeelskosten, aanstellingen	€ 5.208.935	€ 5.347.181	€ 5.132.564	€ 4.313.279
Personeelskosten, inhuur/payroll	€ 757.635	€ 847.367	€ 1.501.528	€ 1.972.870
Personeelskosten, gebiedsteams (incl. aanstellingen)	€ 397.559	€ 428.004	€ 387.508	€ 342.678
Personeelskosten, Pastiel (incl. aanstellingen)	€ 391.088	€ 395.652	€ 458.311	€ 503.038
Personeelskosten, BCT/POSD	€ -	€ -	€ 141.360	€ -
Personeelskosten, transitiebudget	€ -	€ -	€ -	€ 471.210
Personeelskosten, projecten	€ 192.103	€ 236.764	€ 183.167	€ 408.881
Totaal Personeelskosten	€ 6.947.320	€ 7.254.968	€ 7.804.438	€ 8.011.956
Overige personeelskosten	€ 325.000	€ 325.000	€ 512.480	€ 438.281
Huisvestingskosten	€ 509.500	€ 508.500	€ 512.588	€ 526.792
Automatiseringskosten	€ 895.000	€ 865.000	€ 895.386	€ 798.546
Automatiseringskosten incidenteel i.v.m. ICT Leeuwarden	€ -	€ -	€ -	€ 115.000
Organisatiekosten	€ 225.500	€ 233.500	€ 220.912	€ 220.439
Kosten werkzaamheden derden	€ 92.000	€ 90.000	€ 89.698	€ 92.564
Accountants- en advieskosten	€ 140.000	€ 155.000	€ 121.099	€ 173.831
Afschrijvingen materiële vaste activa	€ 160.000	€ 140.000	€ 104.488	€ 137.547
Inhaalafschrijving i.v.m. ICT Leeuwarden	€ -	€ -	€ 16.202	€ 34.889
Afschrijvingen materiële vaste activa	€ 160.000	€ 140.000	€ 120.690	€ 172.436
Cliëntparticipatie	€ 29.000	€ 32.000	€ 28.879	€ 32.769
Regionalisering Bbz/IOAZ	€ 200.000	€ 243.000	€ 219.017	€ 228.798
Sociale Recherche	€ 106.000	€ 106.000	€ 100.573	€ 108.952
Structurele weerstandscapaciteit	€ 100.000	€ 100.000	€ -	€ 92.285
Mutatie voorziening/saldo deb.	€ -	€ -	€ -	€ 54.083
Totaal lasten bedrijfsvoering	€ 9.729.320	€ 10.052.968	€ 10.625.761	€ 11.066.732

	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Baten				
Rente inkomsten	€ -	€ -	1.275 €	164
Dekking programma Werk, Participatie en Inkomen	€ 533.620	€ 589.986	€ 688.098	€ 582.187
Dekking PIM project	€ 59.286	€ 58.093	€ 69.103	€ 65.765
Dekking Wmo project	€ -	€ -	€ -	€ 5.490
Dekking BV project	€ -	€ -	€ -	-
Dekking project	€ 59.286	€ 58.093	€ 69.103	€ 71.255
Dekking PIM overig	€ -	€ -	12.030 €	168.523
Dekking Wmo overig	€ -	€ -	63.749 €	88.746
Dekking BV overig	€ 40.000	€ 40.000	29.706 €	80.114
Dekking overig	€ 40.000	€ 40.000	105.484 €	337.383
Mutatie voorziening/saldo deb.	€ -	€ -	152.197 €	-
Baten en lasten voorgaande jaren	€ -	€ -	6.604 €	-7.527
Bijdrage Leeuwarderadeel (2018: 70% van € 607.000)	€ 424.900	€ -	€ -	-
Bijdrage Ferwerderadiel (2018: 10% van € 416.000)	€ 41.600	€ 124.800	208.000 €	291.200
Totaal baten bedrijfsvoering	€ 1.099.406	€ 812.879	€ 1.230.761	€ 1.274.662
Dekking				
Saldo bedrijfsvoering	€ -8.629.914	€ -9.240.089	€ -9.394.999	€ -9.792.069
Gemeentelijke bijdrage inzake transitie	€ -	€ -	€ -	471.210
Gemeentelijke bijdrage	€ 8.629.914	€ 9.240.089	€ 9.394.999	€ 9.320.859
Totaal dekking bedrijfsvoering	€ 8.629.914	€ 9.240.089	€ 9.394.999	€ 9.792.069

Verdeling over gemeenten	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Waadhoeke	5.784.189	5.433.800	5.525.672	5.772.606
Harlingen	2.396.599	2.341.330	2.367.628	2.481.248
Leeuwarderadeel	0	1.064.605	1.073.290	1.133.377
Terschelling	357.499	321.118	340.348	317.271
Vlieland	91.628	79.236	88.062	87.568
Totaal Dienst	8.629.914	9.240.089	9.395.000	9.792.070

Verdeling over gemeenten	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Voorlopige cijfers 2016	Jaar 2015
Het Bildt	1.419.127	1.376.090	1.377.802	1.413.354
Franekeradeel	2.754.982	2.681.461	2.754.904	2.821.802
Harlingen	2.396.599	2.341.330	2.367.628	2.481.248
Leeuwarderadeel	0	1.064.605	1.073.290	1.133.377
Littenseradiel	192.330	0	0	0
Menameradiel	1.417.750	1.376.249	1.392.967	1.537.450
Terschelling	357.499	321.118	340.348	317.271
Vlieland	91.628	79.236	88.062	87.568
Totaal Dienst	8.629.914	9.240.089	9.395.000	9.792.070

7.9.1 Formatie

Formatie de Dienst	Begroting 2018		Herz. begroting 2017		Jaar 2016	
	(in FTE's)	(in %)	(in FTE's)	(in %)	(in FTE's)	(in %)
Vast	78,16	71,66%	89,11	75,74%	87,74	73,45%
Tijdelijk	30,91	28,34%	28,55	24,26%	31,72	26,55%
Totaal	109,07	100,00%	117,67	100,00%	119,46	100,00%

7.9.2 Financiële uitgangspunten

Onderwerp	Uitgangspunten
Algemeen	Bij de berekening van de personele lasten is rekening gehouden met verwachte mutaties met betrekking tot CAO en ABP. Voor 2017 is een CAO verhoging van 1% per 1 mei 2017 begroot.
	De stijging van de automatiseringskosten wordt veroorzaakt door de kosten voor de sociaal-domein-applicatie en zaakgericht werken.
	De stijging van de afschrijvingskosten wordt veroorzaakt door de te verwachten investering in huisvesting.
Leeuwarderadeel	In verband met de uittreding van gemeente Leeuwarderadeel is bij de personeelsbegroting rekening gehouden met een verlaging van het personeelsbestand van in totaal 8,75 fte.
	Er is 2018 een bijdrage van de gemeente Leeuwarden in de bedrijfsvoeringslasten opgenomen op basis van het rapport van Deloitte.
Littenseradiel	In verband met de intreding van een deel van de gemeente Littenseradiel is bij de personeelsbegroting rekening gehouden met een uitbreiding van het personeelsbestand van in totaal 1,05 fte.

7.10 Begrote staat van baten en lasten, totaal de Dienst

De begrote staat van baten en lasten geeft het financieel overzicht weer van de programmabaten en –lasten, de bedrijfsvoeringslasten en de dekkingen, begroot voor 2018. Onderstaande begroting geeft ook de resultaatbestemming weer.

	Begroting 2018		Herziene begroting 2017		Voorlopige cijfers 2016		Jaar 2015
Lasten							
Werk, Participatie en Inkomen	€	27.849.770	€	28.729.351	€	38.500.714	€ 38.054.643
Armoedebestrijding	€	2.675.770	€	2.988.481	€	3.500.235	€ 2.787.183
Wmo en Jeugdwet	€	24.505.465	€	28.193.511	€	28.282.445	€ 30.789.662
Bedrijfsvoering	€	9.729.320	€	10.052.968	€	10.625.761	€ 11.066.732
Totaal lasten	€	64.760.326	€	69.964.311	€	80.909.155	€ 82.698.220
Baten							
Werk, Participatie en Inkomen	€	674.902	€	742.823	€	660.170	€ 906.525
Armoedebestrijding	€	142.644	€	416.799	€	180.712	€ 147.965
Wmo en Jeugdwet	€	764.445	€	920.167	€	570.633	€ 1.313.642
Bedrijfsvoering	€	1.099.406	€	812.879	€	1.230.761	€ 1.274.662
Totaal baten	€	2.681.396	€	2.892.668	€	2.642.275	€ 3.642.794
Resultaat	€	-62.078.930	€	-67.071.643	€	-78.266.880	€ -79.055.425
Dekking							
Rijksbijdragen							
Gebundelde Uitkering	€	-	€	23.655.376	€	23.299.092	€ 23.125.227
Vangnetuitkering	€	-	€	415.556	€	603.736	€ 145.917
Bbz	€	-	€	19.137	€	-47.454	€ 189.059
Huishoudelijke hulp toeslag	€	-	€	-	€	1.485.537	€ 998.467
Totaal rijksbijdragen	€	-	€	24.090.069	€	25.340.912	€ 24.458.670
Gemeentelijke bijdragen							
Werk, Participatie en Inkomen	€	27.174.868	€	3.896.460	€	13.985.170	€ 13.687.914
Armoedebestrijding	€	2.533.127	€	2.571.681	€	3.319.524	€ 2.639.218
Wmo en Jeugdwet	€	23.741.021	€	27.273.344	€	26.226.275	€ 28.477.553
Bedrijfsvoering	€	8.629.914	€	9.240.089	€	9.394.999	€ 9.792.069
Totaal gemeentelijke bijdragen	€	62.078.930	€	42.981.574	€	52.925.967	€ 54.596.755
Totaal dekking	€	62.078.930	€	67.071.643	€	78.266.880	€ 79.055.426
Netto resultaat	€	-	€	-	€	-	€ -

7.11 Begroting EMU-saldo

EMU-Saldo	2019 (prognose)	2018 (prognose)	2017 (prognose)
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	€ 0	€ 0	€ 0
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	€ 160.000	€ 160.000	€ 140.000
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	€ 0	€ 0	€ 0
Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	€ 160.000	€ 160.000	€ 140.000
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	€ 0	€ 0	€ 0
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:			
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	€ 0	€ 0	€ 0
EMU-Saldo	€ 0	€ 0	€ 0

7.12 Begroting vermogen en financieel resultaat

Verwachte omvang	1 januari 2018	31 december 2018
Eigen vermogen	€ 742.916	€ 742.916
Voorzieningen	€ 284.451	€ 176.590
Vlottende schulden < 1 jaar	€ 6.824.000	€ 6.824.000
Overlopende passiva	€ 5.087.000	€ 5.087.000
	<u>€ 12.938.367</u>	<u>€ 12.830.506</u>

Verwachte omvang	2018
Financieel resultaat	€ -

8 Paragraaf Risico's 2018

8.1 Algemeen

De Dienst heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in de doorontwikkeling van de interne controle. Interne controle of informatiecontrole is het proces dat gericht is op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid omtrent het bereiken van doelstellingen op het gebied van:

- de effectiviteit en efficiëntie van de bedrijfsprocessen.
- de betrouwbaarheid van de financiële informatieverzorging.
- de naleving van relevante wet- en regelgeving, rechtmatigheid, beleidsrichtlijnen en procedures.
- risicomanagement.

De interne controle wordt deels uitgevoerd in de zogenaamde 1e lijnscontrole door collegiale toetsing en in de 2e lijnscontrole door de interne controleur. De 1e lijnscontrole ontwikkelt zich bij de Dienst steeds verder, waarbij risico's beter in beeld zijn en kwaliteit gewaarborgd wordt. Sinds 2015 is de complexiteit binnen het Sociaal Domein toegenomen. Deze toename heeft geleid tot een aanpassing van de interne controle.

De Dienst zet naast de bestaande controles in op kwalitatieve controles en data-analyses. Bij kwalitatieve controles gaat het om vastleggingen op het gebied van prestatielevering en het verzamelen van de bewijsstukken waaruit dit blijkt. Hierdoor verkleint het risico op onrechtmatige bestedingen van middelen. Bij data analyses gaat het om analyse van gegevens (lijstwerk, query's etc.) van waaruit fouten kunnen worden opgespoord en opgelost, dan wel van waaruit kan blijken dat bepaalde data goed is ingevuld.

De insteek vanuit de Dienst is om van procesgerichte controle het accent te verleggen naar risicogerichte controle. Dit betekent minder controle waar het risico laag is, meer controle waar het risico hoog. Bij Wmo en Jeugdwet, waar de rechtmatigheidsrisico's het hoogst zijn gebleken, wordt aan de hand van de beschreven processen een risico-inventarisatie gemaakt en worden de beheersmaatregelen in kaart gebracht.

8.2 Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- A. de weerstandscapaciteit, zijnde middelen en mogelijkheden waarover de Dienst beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- B. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie.

Weerstandscapaciteit per:	01-01-2019 (prognose)	01-01-2018 (prognose)	01-01-2017 (realisatie)
<i>Exploitatie</i>			
Structurele weerstandscapaciteit	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
<i>Vermogen (balans)</i>			
Reserve uitvoeringslasten	€ 742.916	€ 742.916	€ 742.916
Incidentele weerstandscapaciteit	€ 742.916	€ 742.916	€ 742.916
Totale weerstandscapaciteit	€ 842.916	€ 842.916	€ 842.916

De Dienst heeft voor de continuïteit van de bedrijfsvoering een bepaalde omvang van het weerstandsvermogen nodig om niet begrote kosten te kunnen dekken en risico's van materiële omvang op te vangen. Daarnaast heeft het bestuur besloten een deel van de reserve in liquide vorm aan te houden om aan de betalingsverplichtingen te kunnen voldoen zonder hiervoor geld te hoeven lenen. Voor de Dienst bedraagt dit weerstandsvermogen op 1 januari 2018 volgens prognose maximaal € 842.916. Het weerstandsvermogen wordt in 2018 geheel gevormd door de reserve uitvoeringslasten van de Dienst en de post structurele weerstandscapaciteit in de begroting. Deze laatste is ter opvang van de onvoorziene uitgaven in de bedrijfsvoering. Het saldo van de reserve wordt indien nodig aangewend voor het opvangen van lasten voor herstructurering, optimaliseren, innoveren en structureren van werkprocessen.

In de Nota Verbonden Partijen wordt door gemeenten onderstreept wat het belang is van een gezonde financiële positie van verbonden partijen. De kengetallen Solvabiliteit en Liquiditeit die hiervoor worden gebruikt zijn voor de Dienst lager dan de minimale waarde die hiervoor wordt gegeven.

8.3 Risico's Begroting 2018

Programma	Omschrijving risico
Algemeen	Voor alle programma's in de begroting geldt dat sprake is van zogenaamde open-eindregelingen. Meer aanvragen dan begroot leidt dan tot overschrijding van de kosten. De kans op afwijkingen is het grootst binnen de programmaonderdelen Inkomen, Wmo en Jeugd.
Wmo	De ontvangsten van het CAK ten aanzien van de inning van eigen bijdragen zijn niet goed in te schatten op basis van een prognose door het CAK (ook in verband met onvoorziene debiteurenontvangsten). Hierdoor ontstaat het risico dat, op <i>gemeentelijk niveau</i> , de begroting op dit punt wordt onderschreden/overschreden.
Jeugd	Het budget 'Inkoop Regionaal/Bovenregionaal' is niet op detailniveau op te bouwen, omdat vele jeugdigen op een algemene productcode worden geïndiceerd. De kosten van het product zijn dan vooraf niet bekend.
	In 2018 verandert de Regionale en Bovenregionale Inkoop Jeugd, de financiële impact is op dit moment nog niet duidelijk.
Bedrijfsvoering	Per 1 januari 2016 is de Wet Meldplicht Datalekken in werking getreden, dit brengt een financieel risico met zich mee van € 810.000,- per gebeurtenis.

Per 1 januari 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk om toezicht te houden op de dienstverlening Wmo, met name op het gebied van calamiteiten.

De werkzaamheden binnen het Sociaal Domein zijn er op gericht om adequate zorg/voorzieningen te bieden aan de inwoners. Daarbij kunnen dingen misgaan. Indien er sprake is van een calamiteit dan is er kans op escalatie door:

- De opkomst van sociale media en de snelheid van nieuws in combinatie met toegenomen transparantie in de zorg en nadruk op 'slecht nieuws'.
- De maatschappelijke zero-tolerance voor 'fouten' en restrisico's (enige mate van onveiligheid).
- Maatschappelijke zorgen over beloning, verkwisting van middelen en privacy.

9 Besluit tot vaststelling

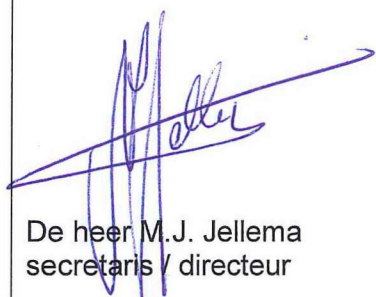
BESLUIT TOT VASTSTELLING

Het bestuur van de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân

Besluit:

**Vast te stellen de Begroting 2018 van de Dienst Sociale Zaken en
Werkgelegenheid Noardwest Fryslân**

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 26 april 2017

De heer M.J. Jellema
secretaris / directeur

Mevrouw J. Hoekstra-Sikkema
voorzitter

Bijlage A Verdeelsleutel kosten Bedrijfsvoering

Gemeente	Aantal inwoners per 1-1-2018*	Prognose aantal uitkeringsgerechtigden per 1-1-2018	Prognose aantal Wmo- voorzieningen per 1-1-2018	Prognose aantal Jeugd- voorzieningen per 1-1-2018
Het Bildt	10.490	292	981	229
Franekeradeel	20.211	600	2.058	347
Harlingen	15.864	598	1.695	233
Littenseradiel	1.925	27	196	19
Menameradiel	13.452	243	1.012	179
Terschelling	4.858	32	207	62
Vlieland	1.088	10	91	14
Totaal	67.888	1.802	6.240	1.083

De verdeling van de kosten van de bedrijfsvoering heeft conform de Gemeenschappelijke Regeling 2015, op basis van onderstaande passage, plaatsgevonden.

Hoofdstuk 10: Financiële bepalingen

Artikel 23: Bijdragen van de gemeenten

2. De kosten die de Dienst aan de gemeenten toerekent, bestaan uit directe en indirecte kosten:

a. Directe kosten:

Deze kosten worden rechtstreeks toegerekend aan de gemeente waarvoor de kosten zijn gemaakt.

1. Programmakosten: uitkeringskosten, kosten van leningen en andere verstrekkingen die voortvloeien uit toepassing van wet en regelgeving, als bedoeld in art. 5, onder aftrek van ontvangsten uit vorderingen.
2. Alle extra uitvoeringskosten van de Dienst, die worden veroorzaakt door gemeentelijk beleid, dat afwijkt van het algemene beleid van de Dienst.
3. Alle extra kosten van de Dienst, die voortvloeien uit een kennelijk ontoereikende uitvoering van wet en regelgeving, als bedoeld in art. 5, in de periode voor de inwerkingtreding van de regeling.

b. Indirecte kosten:

Deze kosten betreffen de Bedrijfsvoering van de Dienst. De kosten worden op basis van de volgende verdeelsleutel toegerekend aan de gemeenten:

1. Uitvoeringskosten van de Wmo:

De uitvoeringskosten van de Wmo worden door de Dienst bepaald op basis van het aantal uren uit het jaarwerkplan. Deze kosten worden voor **30%** verrekend naar rato van het **aantal inwoners** en **70%** naar rato van het **aantal Wmo-cliënten**.

2. Overige uitvoeringskosten:

De overige uitvoeringskosten worden voor **30%** verrekend naar rato van het **aantal inwoners** en voor **70%** naar rato van het **aantal uitkeringsgerechtigden**.

3. Inwonertal, Wmo- en Jeugdvoorzieningen en uitkeringsgerechtigden worden door de Dienst vastgesteld, waarbij als peildatum 1 januari van het betreffende boekjaar geldt.

* Het aantal inwoners per 1 januari 2018 is opgenomen op basis van het CBS (stand 1 januari 2017).

Bijlage B Overzichten gemeentelijke bijdragen

Navolgend worden de gemeentelijke bijdragen gepresenteerd. Voor een toelichting op de afwijkingen wordt verwezen naar paragraaf 7.4 de financiële samenvatting.

Gemeentelijke bijdrage Werk, Participatie en Inkomen				Incl. BUIG/Bbz en excl. Leeuwarderadeel/Littenseradiel		
Gemeente	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking
Waadhoeke	€ 17.424.434	€ 2.166.322	€ 15.258.113	€ 17.071.387	€ 16.113.835	€ 957.552
Harlingen	€ 9.251.219	€ 1.339.895	€ 7.911.324	€ 9.251.219	€ 8.742.667	€ 508.551
Leeuwarderadeel	€ -	€ 358.721	€ -358.721	€ -	€ -	€ -
Terschelling	€ 402.749	€ 43.004	€ 359.746	€ 402.749	€ 410.360	€ -7.611
Vlieland	€ 96.466	€ -11.482	€ 107.948	€ 96.466	€ 39.547	€ 56.919
Totaal Dienst	€ 27.174.868	€ 3.896.460	€ 23.278.408	€ 26.821.821	€ 25.306.409	€ 1.515.411

De afwijking in de gemeentelijke bijdrage WPI wordt deels gedekt door een hogere vangnetuitkering. Deze is niet meegenomen in de begroting van de Dienst.

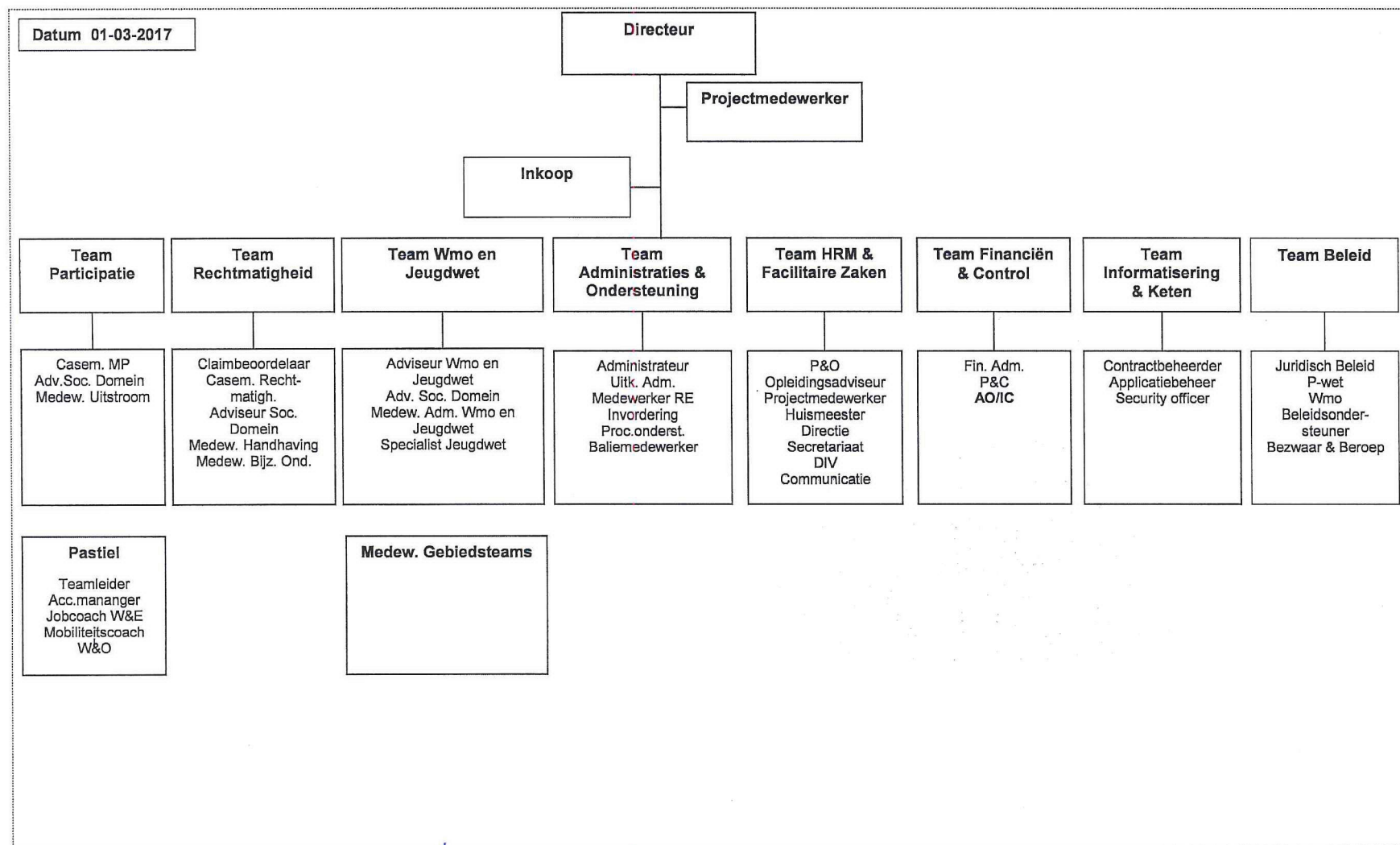
Gemeentelijke bijdrage Armoedebestrijding				Excl. Leeuwarderadeel/Littenseradiel		
Gemeente	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking
Waadhoeke	€ 1.698.485	€ 1.522.145	€ 176.340	€ 1.647.388	€ 1.522.145	€ 125.243
Harlingen	€ 771.506	€ 756.882	€ 14.624	€ 771.506	€ 756.882	€ 14.624
Leeuwarderadeel	€ -	€ 241.225	€ -241.225	€ -	€ -	€ -
Terschelling	€ 48.081	€ 40.234	€ 7.847	€ 48.081	€ 40.234	€ 7.847
Vlieland	€ 15.054	€ 11.195	€ 3.860	€ 15.054	€ 11.195	€ 3.860
Totaal Dienst	€ 2.533.127	€ 2.571.681	€ -38.555	€ 2.482.030	€ 2.330.456	€ 151.573

Gemeentelijke bijdrage Wmo en Jeugdwet				Excl. Leeuwarderadeel/Littenseradiel		
Gemeente	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking
Waadhoeke	€ 16.777.020	€ 16.415.924	€ 361.096	€ 16.232.619	€ 16.415.924	€ -183.304
Harlingen	€ 5.827.444	€ 5.854.150	€ -26.706	€ 5.827.444	€ 5.854.150	€ -26.706
Leeuwarderadeel	€ -	€ 3.805.405	€ -3.805.405	€ -	€ -	€ -
Terschelling	€ 934.928	€ 994.094	€ -59.166	€ 934.928	€ 994.094	€ -59.166
Vlieland	€ 201.629	€ 203.771	€ -2.142	€ 201.629	€ 203.771	€ -2.142
Totaal Dienst	€ 23.741.021	€ 27.273.344	€ -3.532.324	€ 23.196.620	€ 23.467.939	€ -271.319

Gemeentelijke bijdrage Bedrijfsvoering				Excl. Leeuwarderadeel/Littenseradiel		
Gemeente	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking
Waadhoeke	€ 5.784.189	€ 5.433.800	€ 350.389	€ 5.591.859	€ 5.433.800	€ 158.059
Harlingen	€ 2.396.599	€ 2.341.330	€ 55.269	€ 2.396.599	€ 2.341.330	€ 55.269
Leeuwarderadeel	€ -	€ 1.064.605	€ -1.064.605	€ -	€ -	€ -
Terschelling	€ 357.499	€ 321.118	€ 36.381	€ 357.499	€ 321.118	€ 36.381
Vlieland	€ 91.628	€ 79.236	€ 12.391	€ 91.628	€ 79.236	€ 12.391
Totaal Dienst	€ 8.629.914	€ 9.240.089	€ -610.175	€ 8.437.585	€ 8.175.484	€ 262.100

Gemeentelijke bijdrage Totaal				Incl. BUIG/Bbz en excl. Leeuwarderadeel/Littenseradiel		
Gemeente	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking	Begroting 2018	Herziene begroting 2017	Afwijking
Waadhoeke	€ 41.684.128	€ 25.538.191	€ 16.145.937	€ 40.543.253	€ 39.485.704	€ 1.057.549
Harlingen	€ 18.246.768	€ 10.292.258	€ 7.954.510	€ 18.246.768	€ 17.695.030	€ 551.738
Leeuwarderadeel	€ -	€ 5.469.957	€ -5.469.957	€ -	€ -	€ -
Terschelling	€ 1.743.257	€ 1.398.449	€ 344.808	€ 1.743.257	€ 1.765.806	€ -22.548
Vlieland	€ 404.777	€ 282.720	€ 122.056	€ 404.777	€ 333.749	€ 71.027
Totaal Dienst	€ 62.078.930	€ 42.981.574	€ 19.097.355	€ 60.938.055	€ 59.280.289	€ 1.657.766

Bijlage C Concept organogram per 1 januari 2018

Bijlage D Specificatie personeelslasten

Uitsplitsing Personeelslasten	Begroting 2018 €	Begrote formatie 2018 (Fte)	Begrote dekking 2018	Herziene begroting 2017 €	Herziene begrote formatie 2017 (Fte)	Herziene begrote dekking 2017
Personeel op aanstelling						
Directie en management	€ 888.637	9,89 €	-	€ 850.183	9,89 €	-
Casemanagement/uitstroomcoördinatie	€ 581.864	9,39 €	351.616	€ 653.193	11,06 €	402.816
Maatschappelijke Participatie						
Casemanagement/claim Rechtmatigheid	€ 698.335	12,03 €	-	€ 738.305	13,19 €	-
Specialisten Wmo/Jeugd	€ 407.966	6,74 €	-	€ 481.471	8,17 €	-
Adviseur Sociaal Domein	€ 199.281	3,00 €	-	€ 194.771	3,00 €	-
Bezwaar en beroep	€ 143.392	1,94 €	-	€ 140.144	1,94 €	-
Bijzondere controle	€ 106.677	1,72 €	-	€ 115.297	1,89 €	-
Uitkeringsadministratie	€ 233.616	4,62 €	-	€ 257.268	5,19 €	-
Administratie Wmo/Jeugd	€ 227.187	4,42 €	-	€ 265.900	5,59 €	-
Invordering	€ 143.183	2,40 €	-	€ 159.519	2,78 €	-
Telefoniste/receptioniste	€ 21.564	0,56 €	-	€ 19.673	0,56 €	-
Procesondersteuning	€ 152.864	3,22 €	-	€ 145.976	3,22 €	-
Beleid	€ 293.019	4,67 €	-	€ 276.573	4,67 €	-
Inkoop	€ 125.187	1,89 €	-	€ 118.995	1,89 €	-
Voorlichting	€ 106.968	1,78 €	-	€ 102.965	1,78 €	-
P&C	€ 175.149	2,78 €	-	€ 169.221	2,78 €	-
AO/IC	€ 58.474	0,89 €	-	€ 55.480	0,89 €	-
Financiële administratie	€ 93.681	1,67 €	-	€ 91.541	1,67 €	-
Applicatiebeheer	€ 299.657	5,05 €	-	€ 273.958	5,05 €	-
HRM	€ 170.537	2,72 €	-	€ 157.004	2,72 €	-
Facilitair	€ 62.849	1,56 €	-	€ 58.542	1,56 €	-
Secretariaat	€ -	0,00 €	-	€ 17.667	0,33 €	-
DIV	€ 99.429	2,11 €	-	€ 95.095	2,11 €	-
Totaal Personeel op aanstelling	€ 5.289.516	85,03 €	351.616	€ 5.438.741	91,93 €	402.816
Personeel op inhuur/payroll						
Directie en management	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Casemanagement/uitstroomcoördinatie	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Maatschappelijke Participatie						
Casemanagement/claim Rechtmatigheid	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Specialisten Wmo/Jeugd	€ 128.327	1,67 €	-	€ 127.056	1,67 €	-
Adviseur Sociaal Domein	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Bezwaar en beroep	€ -	0,00 €	-	€ 93.895	1,00 €	-
Bijzondere controle	€ 76.999	0,89 €	-	€ 133.586	1,27 €	-
Uitkeringsadministratie	€ -	0,00 €	-	€ 13.453	0,19 €	-
Administratie Wmo/Jeugd	€ 237.068	3,49 €	-	€ 189.590	3,23 €	-
Invordering	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Telefoniste/receptioniste	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Procesondersteuning	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Beleid	€ 70.975	0,67 €	-	€ 70.272	0,67 €	-
Inkoop	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Voorlichting	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
P&C	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
AO/IC	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Financiële administratie	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
Applicatiebeheer	€ -	0,00 €	-	€ -	0,00 €	-
HRM	€ 24.565	0,00 €	-	€ 24.565	0,00 €	-
Facilitair	€ 45.436	0,86 €	-	€ 44.986	0,86 €	-
Secretariaat	€ 133.227	1,78 €	-	€ 109.331	1,44 €	-
DIV	€ 41.039	0,78 €	-	€ 40.632	0,78 €	-
Totaal Personeel op inhuur/payroll	€ 757.635	10,13 €	-	€ 847.367	11,11 €	-

Uitsplitsing Personeelslasten	Begroting 2018 €	Begrote formatie 2018 (Fte)	Begrote dekking 2018	Herziene begroting 2017 €	Herziene begrote formatie 2017 (Fte)	Herziene begrote dekking 2017
Personeel gebiedsteams						
Generalisten op aanstelling	€ 299.902	5,02 €	-	€ 319.537	5,51 €	-
Generalisten op inhuur/payroll	€ 17.076	0,22 €	-	€ 16.907	0,22 €	-
Totaal Personeel gebiedsteams	€ 316.978	5,24 €	-	€ 336.444	5,73 €	-
Personeel Pastiel						
Teamleiding op aanstelling	€ 124.402	1,89 €	52.661	€ 121.585	1,89 €	51.468
Casemanagement op aanstelling	€ 266.686	4,45 €	188.629	€ 274.067	4,67 €	193.795
Totaal Personeel Pastiel	€ 391.088	6,34 €	241.289	€ 395.652	6,56 €	245.263
Personeelslasten projecten						
Projectmedewerkers op aanstelling	€ 96.003	1,67 €	-	€ 140.664	1,67 €	-
Projectmedewerkers op inhuur/payroll	€ 96.100	0,67 €	-	€ 96.100	0,67 €	-
Totaal Personeel projecten	€ 192.103	2,34 €	-	€ 236.764	2,34 €	-
Totaal Dienst SoZaWe NW-Fryslân	€ 6.947.320	109,07 €	592.906	€ 7.254.968	117,67 €	648.079

Bijlage E Afkortingenlijst

Lijst gehanteerde afkortingen	
ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AO/IC	Administratieve Organisatie/Interne Controle
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
Bbz	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BCT	Beleidscoördinatieteam
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV	Bedrijfsvoering
CAK	Centraal Administratie Kantoor
CAO	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
DIV	Digitale Informatie Voorziening
EMU	Economische en Monetaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
FTE	Full-Time Eenheid
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GR	Gemeenschappelijke Regeling
HH/HV	Huishoudelijke Hulp/Verzorging
HRM	Human Resources Management
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IOAW	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze Werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IOW	Inkomensvoorziening Oudere Werklozen
IV3	Informatie voor Derden
LTA	Landelijk Transitie Arrangement
NWF	Noord-West Friesland
P&C	Planning & Control
P&O	Personeel & Organisatie
PGB	Persoonsgebonden Budget
PIM	Participatie, Inkomen en Minimaregelingen
POSD	Projectorganisatie Sociaal Domein
PR	Participatie Regulier
PZ	Participatie Zwaar
SDF	Sociaal Domein Friesland
SSL	Shared Servicecentre Leeuwarden
SVB	Sociale Verzekerings Bank
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TMP	Team Maatschappelijke Participatie
Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
Wlz	Wet langdurige zorg
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
ZR	Zelfredzaamheid Regulier
ZZ	Zelfredzaamheid Zwaar

Het leven loopt soms anders dan je zou willen. Je kunt te maken krijgen met ingrijpende problemen. Of je hebt vragen. Over kinderen. Opvoeding. Ziekte. Zorg. Werk. Geld. Ouder worden. Kom je er zelf of met je omgeving niet uit, dan zijn er hulpverleners en sociale voorzieningen.

En wij van De Dienst; wij adviseren over die voorzieningen. En we organiseren ze ook. We leveren kennis en ondersteuning. Zodat inwoners zelfstandig(er) kunnen wonen, leven en werken. Zo zorgen we ervoor dat sociale ondersteuning werkt.

Postbus 4
8800 AA Franeker
t. 0517 - 380 200

contact@sozawe-nw-fryslan.nl
www.sozawe-nw-fryslan.nl

**De Dienst
Noardwest Fryslân**

zo werkt het sociaal